

**TARİH ÖĞRETİMİNDE GRAFİKLERİN ETKİLİ VE YERİNDE
KULLANILMASININ ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ**

Yelda GÜDÜ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2014

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Yelda

Soyadı : GÜDÜ

Bölümü : Tarih Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Tarih Öğretiminde Grafiklerin Etkili ve Yerinde Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi

İngilizce Adı : The Impact Of Using Effective And Appropriate Graphics On The Student Achievement In History Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Yelda GÜDÜ

İmza:

Jüri Onay Sayfası

Yelda GÜDÜ tarafından hazırlanan “**Tarih Öğretiminde Grafiklerin Etkili ve Yerinde Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi**” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Danışman : (Prof. Dr. Necdet HAYTA)

(Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan : (Yrd. Doç. Dr. Muhammet ŞAHİN)

(Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye : (Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL)

(Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 21/04/2014

Bu tezin Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğü

.....

TEŞEKKÜR

Öğretim, öğrenmelerin gerçekleşmesi için bilgi ve ortamın düzenlenmesidir. Öğrenme ortamının düzenlenmesi ve etkin kılınmasında öğretim teknolojileri ve öğretim araçları büyük önem taşımaktadır. Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrenme ortamlarının oluşturulması, uygun öğretim araçlarının seçilip tasarlanması ve hazırlanması gerekmektedir. Öğrenme ortamı ve araçlar ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme de o kadar kalıcı olur. Daha fazla duyu organına hitap edebilmek içinde görsel ve işitsel araçların daha çok kullanması gerekecektir. Öğrenme ile ilgili olarak yapılan araştırmalar öğrenmelerin çoğunun görsel öğelerle gerçekleştiğini, öğrencilerin görsel öğelerle daha kolay öğrendiğini göstermektedir. Bu nedenle kazanımların gerçekleştirilmesi için görsel araçlar kullanılmalıdır.

Görsel öğelerin anlatımı somutlaştırma ve soyut sayısal verileri açık ve net bir şekilde göstermek için ayrıca bu verilerin analiz ve yorumlanmasında kullanılması öğrenmeyi daha da kalıcı hale getirmektedir. Bu araştırma tarih öğretiminde grafik kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmamda yardımlarını esirgemeyen tez hocam Prof. Dr. Necdet HAYTA'ya ve fikirleriyle çalışma yön veren saygıdeğer Yrd. Doç. Dr. Gülin KARABAĞ'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Araştırma uygulamam da bana yardımcı olan Kuzykent Anadolu Lisesi Müdürü Zeki GÖKGÖZ'e ve Tarih Öğretmeni Ali KAMACI' ya teşekkür ederim.

Bu yola beraber başladığımız ve bu uzun süreçte her zaman destek olan ve yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Halim KILIÇ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırma sürecinde her zaman yanımda bulunan bana destek veren çok değerli eşim Arş. Gör. Ali GENÇ'e teşekkür ederim.

Analizlerimde bana yardımcı olan Derya BABACANOĞLU'na ve her zaman destek olan aileme müteşekkirim.

YELDA GÜDÜ
ANKARA-2014

**TARİH ÖĞRETİMİNDE GRAFİKLERİN ETKİLİ VE YERİNDE
KULLANILMASININ ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Yelda GÜDÜ

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz – 2014**

ÖZ

Ortaöğretim kurumlarında Tarih öğretiminin grafiklerin kullanılmasının öğrenci başarısına etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma deneysel niteliktedir.

Araştırma Kastamonu'nun Kuzeykent Anadolu Lisesi 10.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmada deneysel yöntem kullanılmış olup, deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup belirlenmiştir. Bu gruplar homojen bir yapıya sahip olup 25'er öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere başarı testi uygulanmıştır.

Araştırmada deney grubunda görsel malzemeler ve grafikler kullanılmış, kontrol grubunda ise sadece kitap kullanılmıştır. Daha sonra bu iki grubun öğrenme düzeyleri tespit edilmiş ve aradaki fark tespit edilmeye çalışılmıştır.

Düzen belirlemek amacıyla hazırlanan ölçme aracı örneklem gruplarına, deneysel çalışmadan önce ön test, deneysel çalışmadan sonra da son test olarak uygulanmıştır. Daha sonra deney ve kontrol gruplarının ön ve son testlerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Deneysel işlemin etkileri ve iki grubun ön ve son test fark puanlarına ait ortalama puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı 0.05 anlamlılık düzeyinde t-testi ile test edilmiştir. Son olarak araştırma verileri analiz edilmiş ve bulgulara göre şu sonuca ulaşılmıştır.

Öğretimde deney ve kontrol grubuna yapılan deneysel çalışma içerisinde, deney grubuna uygulanan bağımsız değişken yani, grafiklerin etkili ve yerinde kullanımı öğrenci başarısını artırmaktadır.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : Grafik, Tarih Öğretimi, Görsel Materyal, Etkili Öğrenme
Sayfa Adedi : 87
Danışma : Prof. Dr. Necdet Hayta

**THE IMPACT OF USING EFFECTIVE AND APPROPRIATE
GRAPHICS ON THE STUDENT ACHIEVEMENT IN HISTORY
EDUCATION**

(M.S Thesis)

Yelda Güdü

**GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES**

JULY - 2014

ABSTRACT

This study is an experimental nature research which purposes to determine effect of using graphics to student achievement in secondary education history schooling.

The research has implemented to tenth grade students of Kastamonu Kuzeykent Anatolian High School. In the research experimental method is used, two groups are used as experiment and control. These groups are indiscrete and each of groups are consisting from 25 students.

In the research, visual materials and graphics used in the experimental group, while the control group was used only books. Then the learning levels of these two groups have been identified and have been studied to determine the difference.

Measurement tool which prepared to determine the level of sample groups, was administered as pre-test before the experimental work and as post test after the experimental study. Then the standard deviation and arithmetic average of experimental and control groups's point which they get from pre-and post-tests of the of the scores are calculated. Experimental effects of the process and whether there is a significant difference between mean points regarding to points of both group's pretest and post-tests was tested at 0.05 significance level by t-test. Finally research data was analyzed and according to the findings following results are obtained.

At experimental study which applied to the experimental and control groups in education, the independent variable which implemented to the experimental group, in other words the effective and appropriate use of graphics is increasing student achievement.

Science Code :

Key Words: Graphic, History Education, Visual Material, Effective Learning

Page Number : 87

Supervisor : Prof.Dr. Necdet HAYTA

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
Jüri Onay Sayfası	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3.Araştırmanın Önemi	3
1.4.Varsayımlar.....	4
1.5.Sınırlılıklar	4
1.6.Tanımlar.....	4
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1.Tarih.....	7
2.2. Tarih Dersinin Amaçları	10
2.3. Görsel Araçların Seçimi.....	12
2.4.Görsel Tasarım Öğeleri.....	12
2.4.1.Çizgi	12
2.4.2. Renk.....	13
2.4.3.Biçim ve Şekil	14
2.4.4.Alan	15
2.4.5.Doku	15
2.4.6.Boyut	16
2.4.7.Ölçü	16

2.5.Grafik Nedir?	17
2.5.1.Grafik Çeşitleri	18
2.5.1.1 Çizgi Grafik	18
2.5.1.2. Sütun ve çubuk grafikleri	19
2.5.1.3. Daire ve Yarım Daire Grafikleri.....	20
2.5.1.4. Resimli Grafikler	21
2.5.1.5. Kare Grafikler:.....	21
2.5.1.6. Helezon Grafik	21
2.5.1.7. Bölünmüş Dikdörtgenler	22
2.5.1.8. Dağılım Grafikleri	22
2.6. Grafiklerin Hazırlanması Etkili ve Yerinde Kullanımı.....	22
2.7. Tarih Öğretiminde Materyal Seçimi ve Grafiklerin Önemi.....	25
2.8.Tarih Öğretiminde Matematiksel Verilerin Önemi ve Grafik	28
2.9. İlgili Araştırmalar	34
BÖLÜM III.....	39
YÖNTEM	39
3.1. Araştırmanın Modeli.....	39
3.2. Evren ve Örneklem	40
3.3. Verilerin Toplanması	41
3.4. Verilerin Analizi	42
BÖLÜM IV_	45
BULGU VE YORUMLAR	45
4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	45
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	46
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	47
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	48
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorum.....	49
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	51
5.1. Sonuçlar	51
5.2. Öneriler	52
KAYNAKÇA.....	54

EKLER	60
EK 1: Araştırma İzin Belgesi.....	60
EK 2: 10. Sınıf Ders Planı	63
EK 3: Öğrenci Çalışma Kağıtları.....	64
EK 4 : Başarı Testi.....	68
EK 5: Uygulamada Kullanılan Grafik Örnekleri	70
EK 6: Tarih Kitaplarındaki Grafiklerden Örnekler.....	74

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Öntest-Son Test Kontrol Gruplu Desen (ÖSKD) Çalışması	37
Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubu Bağımsız Değişkeni	38
Tablo 3 : Grupların Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki t-testi	39
Tablo 4 : Ön test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- testi Sonuçları	43
Tablo 5: Son test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- testi Sonuçları	44
Tablo 6 : Ön test-Son test Fark Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- testi Sonuçlar	45
Tablo 7 : Ön test- Son test Toplam Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- testi Sonuçları	46
Tablo 8 : Deney Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	46
Tablo 9 : Kontrol Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	47

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
G.Ü.	: Gazi Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Veri sayısı
ÖSKD	: Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Desen
p	: Anlamlılık Düzeyi
S	: Standart Sapma
SPSS	: Stastical Package for the Social Siciences
s	: Sayfa sayısı
t	: T değeri (t-testi için)
X	: Aritmetik Ortalama
Yay.	: Yayınları

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla istenilen davranış değişikliğinin meydana getirme sürecidir. Bu süreci birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme olayları oluşturur. Öğrenmenin oluşmasını sağlayan her türlü etki eğitim sürecinin bir parçasıdır. Eğitimin temel unsurları program, öğrenci ve öğretmendir. Öğretmenler öğrencilere belirlenen kazanımları, değer ve becerileri öğretim programı aracılığıyla kazandırır.

Sosyal bilimler, insan tarafından üretilen, gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen derin bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu anlamda, sosyal bilimler bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir ve ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliği, amacı ise, beşeri anlayışın gelişmesidir (Dönmez, 2003: 31).

Öğretimin en önemli öğelerinden biri de eğitim araçlarıdır. Eğitim aracı, öğrenme öğretme etkinlikleri sırasında öğrencinin öğrenmesi ve öğretmenin etkin bir öğretim sağlayabilmesi için bilgilerin kavratılmasında, üzerinde gözlem ve araştırma yapmakta kullanılmaktadır.

Bir dersin veya konunun işlenmesinde araç ve gereçlere gereksinim olup olmadığı farklı etkenlere bağlı olarak belirlenebilir. Dersin veya konunun genel amaçları, bu amaçlara ulaşıldığını gösteren öğrenci davranışları, öğrencilerin durumları ve özellikleri gibi etkenler belirtilebilir.

Uzmanlaşmanın ön plana çıktığı çağımızda öğretmenin her konuda becerikli olmak zorunda olduğu düşüncesi geçerliliğini yitirmiş bulunmaktadır. Öğretmen neyi nerede, nasıl elde edeceğini bilen kişi durumundadır. Daha etkili bir öğretim sunabilmesi için çağın gereklerine uygun olarak, materyallerin ders esnasında kullanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu materyaller farklı branşlara göre değişebilmektedir.

Tarih derslerine öğrencilerin ilgilerini artırmak, öğrenmelerini kolaylaştıracak seçenekler sunmak, alanla ilgili bilgileri edinmelerini ve hatırlayabilmelerini sağlamak amacıyla görsellikten yararlanılmalıdır. Bunun temel amacı ise, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak eğitim öğretim sürecini anlamlı ve kalıcı hâle getirmektir.

Tarih derslerinde kullanılan görsel materyallerin önemi büyüktür. Soyut verilerin somut hale getirilerek teknolojik araçlarla öğrencilere sunulması öğrenmeyi daha kalıcı hale getirecektir.

Tarih dersleri işlenirken kullanılan derse yardımcı araç ve gereçler konuların anlaşılmasını oldukça kolaylaştırmaktadır. Ülkemizdeki okulların birçoğunda mevcut olan ders araç ve gereçleri öğretmenler ve öğrenciler tarafından ne düzeyde ve nasıl kullanılıyor? Araç gereçlerle işlenen dersler öğrenci başarısını nasıl etkiliyor?

Tarih öğretiminde görsel materyallerin önemli olduğu ve öğrenci başarısına etki ettiği bilinmektedir. Bu çalışmada da görsel materyallerden biri olan grafik kullanımının öğrenci başarısını nasıl etkilendiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Orta öğretim kurumlarında tarih öğretiminde grafiklerin etkili ve yerinde kullanılmasının öğrenci başarısına etkisini belirlemektir.

1. Deney ve kontrol gruplarının, ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney ve kontrol gruplarının, son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ve kontrol gruplarının ön test, son test ve fark puan ortalaması arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney ve kontrol gruplarının, ön test-son test toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Deney grubunun ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Kontrol grubunun ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Görsel araçlar, sesler ve sözcükler başarılı bir şekilde birleştirildiği zaman sadece işitildiği, sadece okunduğu, sadece gözleendiği andakinden daha fazla kronolojik düşünme becerisi,tarihsel kavrama becerisi, analiz ve yorum becerisi, sorun analizi ve kara verme becerisi ve tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi kazandırır.. Bu nedenle eğitim-öğretim faaliyetlerinde hem göze, hem kulağa hitap eden görsel araçların kullanımı önem kazanmaktadır. Öğrenmeye katılan duyu organlarının sayısı arttıkça öğrenme kalıcı hale gelir.

Tarih öğretiminde kullanılan kaynaklar incelendiğinde grafiklerin yeterince kullanılmadığı görülmektedir. Bu araştırmada grafik kullanılarak öğrenme etkili hale getirilmeye çalışılmıştır. Verileri anlaşılır hale getirme yollarından biri olan grafiklerin etkili ve yerinde kullanılması ile sayısal veriler görselleşmekte, bunlar arasında karşılaştırmalar yapılabilmekte, olayların kolay anlaşılıp yorumlanma ve algılanmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle araştırmada grafiklerden yararlanarak konunun algılanması sağlanmaya çalışılmıştır.

Grafiklerin etkililiği amaca uygun seçimine ve tasarım kalitesine bağlıdır. Herhangi bir bilgiyi grafik formuna dönüştürmeden önce bilginin grafik olarak gösterilmesinin gerekip gerekmediğine ve en uygun grafik türünün hangisi olacağına karar verilmelidir (Yalın, 2000: 95).

Tarih öğretiminde grafik seçilirken konuya, seviyeye, kullanma ortamına uygun olmasına dikkat edilmedir. Kullanılacak olan grafik türü hedeflenen kazanıma uygun nitelikte olmalıdır.

Tarih öğretiminde grafiklerin hedeflenen davranışa uygun olarak seçimi ve etkin kullanımı son derece önemlidir. Etkin ve yerinde kullanılmayan grafiklerin etkililik derecesi istenilen düzeyde olamaz. Belirli durumlarda bazı grafikler diğer grafik türlerine göre ilgili konuların öğretilmesi ve öğrenilmesinde daha etkilidir. Kullanılan grafikler; etkili ve yerinde kullanılırsa hedeflenen becerilerin kazandırılmasında etkili olur ve öğrenmeye katkı sağlar.

1.4.Varsayımlar

Araştırma yapılan deney ve kontrol grubuna geçerliliği ve güvenilirliği yüksek sorular hazırlanacaktır ve bu gruplara grafiklerle anlatım sonucunda yapılacak testte geçerlilik ve güvenilirlik sağlanacaktır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma Kastamonu ili ile sınırlı olacaktır.
2. Araştırma 2012-2013 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma "XIX. Yy' da Osmanlı Devleti'nde Kültürel Değişimler" ünitesiyle sınırlıdır
4. Araştırma bu ünitenin kazanımlarıyla sınırlıdır

1.6.Tanımlar

Öğretim: Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür(Varış, 1978: 16)

Tarih Öğretimi: ilk, orta ve yüksek öğretim tarih dersine yönelik öğretim programı, yöntemleri, etkinlikleri, materyalleri, ölçme ve değerlendirme süreçlerini kapsayan çalımsa disiplindir.

İstatistik: Belirli amaçlar için veri toplama ve verileri inceleme amacıyla geliştirilmiş teknikler ve yöntemler bilimidir(Arııcı, 1997: 3).

Eğitim: Eğitim, genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Diğer bir deyişle, eğitim sürecinden geçen kişinin davranışlarında bir değişme olması beklenmektedir(Demirel, 2004: 6).

Grafik: Sayıları (sayısal verileri), çizgiler ile ifade eden sisteme grafik denir.

Grafik düzenleyiciler: yazılı materyallerde var olan bilgilerin öğretilmesini ve öğrenilmesini kolaylaştırmak amacı ile metnin içeriğinin, yapısının ve metinde geçen anahtar kavramların birbirleri ile olan ilişkilerinin, bağlantılar ve oklar vasıtasıyla ifade edildiği görsel araçlardır (Darch ve Eaves, 1986:309–310). Dolayısıyla grafik düzenleyicilerin kullanımı sayesinde bilgi, daha açık bir şekilde ifade edilebilir (Egan, 1999:641).

Sütun ve çubuk grafikleri, en çok kullanılan grafik türleridir. Her iki grafik türü de karşılaştırma amaçlı kullanılmakla birlikte, genelde sütun grafikleri bir zaman

süresi boyunca bir öge ile ilgili veri değişikliklerini göstermek için, çubuk grafikleri ise birden fazla ögeler arasındaki karşılaştırmaları göstermek için kullanılır (Yalın,2000:9)

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Tarih

“Tarih” kelimesi Arapça kökenli olup, “bir nesnenin zamanını belirlemek” demektir. Batı dillerindeki “Historia” kelimesi ise, “hatırlanmaya değer olayların hikâyesi ve tahkik ederek öğrenmek” anlamını taşımaktadır(Safran, 1993:1).

Tarihi bilginin mahiyeti, bu bilgiye yönelen herkesin bilginin temel kaynaklarıyla yüzleştirilmesini gerekli kılmaktadır (Coolingwood, 1990.38).

Köstüklü ise tarih öğretiminin amaçlarını şöyle sıralamaktadır:

- Öğrencinin geçmişe ilgisini çekmek,
- Öğrencinin diğer ülkeleri ve kültürleri bilmesine ve anlamasına katkıda bulunmak,
- Geçmişin ışığında günümüzü anlamak,
- Müfredatın diğer alanlarını zenginleştirmek,
- Disiplinli çalışma ile zihni eğitmek,
- Öğrencileri yetişkin hayata hazırlamak,
- Öğrencinin kimlik duygusunun gelişimine katkıda bulunmak (Köstüklü,2001: 18)

Tarih öğretimi konusunda S.P Pathak tarafından yazılmış "Teaching of History" adlı kitapta okullarda çocuklara verilen tarih eğitimine yüklenen amaçlar

- Bugünün anlaşılması
- İleriye bakış
- Ulusal kimlik duygusu
- Hayal gücü geliştirilmesi
- Eleştirel düşünce
- Ahlaki amaçlar
- Uluslar arası anlayış

- Objektiflik aşlamak başlıkları altında toplanmıştır.

Öğretim materyali, öğretme-öğrenme sürecinin temel öğelerinden biridir. Öğrencilerde amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmede kullanılan tüm araç, gereç, kaynaklar öğretim materyali kapsamına girer (Paykoç, 1991: 93).

Öğretim sürecinde kullanılan araç ve gereçlerin önemini şu maddelerle ortaya koyabiliriz. (Yalın, 2000: 79-80):

- Soyut şeyleri somutlaştırır.
- Araç-gereç ilgileri uyandırır.
- Araç-gereçler zamandan tasarruf sağlar
- Güvenli gözlem yapma olanağı sunar.
- Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olabilir.
- Tekrar tekrar kullanılabilir.
- İçeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırır,
- Öğrenilen bilginin hatırlanma düzeyini artırır.

Derman (1991: 37)'a göre görsel algı, davranışlarımızın büyük bir çoğunluğunun belirleyici ögesi durumundadır. Bu durum algının davranışlarımıza etkisini göstermektedir. Buna göre algının niteliği ve yoğunluğunun yüksek olmasına dikkat çekmek gerekir.

Görsellik bireyin algılamasını kolaylaştırmaktadır. Çünkü bireyin algıladığı aslında, nesnenin kendi varlığından çok onun oluşturduğu duyumsal verilerdir (Derman,1991:34). Bu durumda, hem tarih araştırmalarında hem de tarih öğretiminde bir materyal olarak kullanılan görselliğe herkesin aynı anlamı yüklemesi söz konusu olamayacaktır. Önceden kazanılan deneyim ve birikimlerin etki ettiği algılama ve dolayısıyla bireysel gerçeklik, kişinin bilinç oluşturmasında önemli bir role sahiptir. Ortak bir algının etkisinin, kullanılacak materyalin sanatsal ya da belgesel nitelikli bir çalışmanın ürünü olması ile ilgili olduğu söylenebilir.

Görsel materyaller;

1. Dersin hedef ve davranışlarına uygun seçilmeli ve hazırlanmalı,

2. Öğrenciye alıştıırma ve uygulama imkânı vermeli,
3. Güncelleştirilmiş veriler sunarak gerçek hayatı yansıtmalı,
4. Konuları en iyi şekilde somutlaştırmalı ve kolaydan zora doğru sıralanmış olmalı,
5. Öğrencinin gelişim özelliklerine uygun tasarlanmış olmalı,
6. Görsel materyaller konuların önemli bölümlerine vurgu yapacak şekilde kullanılmalıdır(Yaşar, 2004).

Görsel iletiler hemen algılanıveren düz anlamların yanı sıra bakar bakmaz fark edilmeyen bazı anlamları da barındırmaktadırlar. Çoğu kez hemen algılanamayan yan anlamları çözebilmek için görsel metinlerin –bunlar fotoğraf, sinema filmi, televizyon görüntüleri, çizgi romanlar, reklam ve baskı fotoğrafları olabilir- okunmasının öğrenilmesi gerekir (Algan, 1999: 11).

Sonuç olarak bu materyallerin kullanılması sağlanmalıdır. Materyal kullanımı bu doğrultuda tam olarak amacına ulaşacaktır. Şu bir gerçektir ki materyal kullanımı öğrenmede yararlıdır; fakat tek bir materyalin uzun süre kullanımı konuyu sıkıcı ve tek düze hale getirerek öğrenmeyi zorlaştırır. Bu yüzden öğrenci düzeyine göre belli süreler dâhilinde farklı materyaller kullanılmalıdır.

Tarih derslerinde farklı araç-gereç kullanımının sağlayacağı birçok yarar vardır. Bunlar şöyle özetlenmektedir (Demirel, 2004:26):

- Araç gereçler öğrencilerin dikkatini çeker, dikkatlerin uyanık tutulmasıyla da öğrenme gerçekleşir.
- Araç gereçler öğrencinin konuya ve öğrenmeye etkin katılımını sağlar.
- Araç gereçler öğrenmede kolaylık ve zamandan tasarruf sağlayarak eğitimin ekonomik biçimde gerçekleşmesine imkân sağlar.
- Araç gereçler öğrenmeyi somut hale getirir.
- Araç gereçler öğrencilerin ilgisini çekerek onların güdülenme düzeylerini artırır.
- Araç gereçler öğretimi zenginleştirerek konuyu daha anlaşılır hale getirir.

Öğretim materyalleri, öğretimin niteliğini artırmada önemli bir öğedir (Yanpar ve Yıldırım, 1999:12). Materyaller, öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. İyi

tasarlanmış materyaller eğitim sürecini zenginleştirir, bilginin algılanmasında somutluk sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırır, unutmaya azaltır, öğrenciyi güdüler, öğrencinin dikkatini toplar, öğrenme isteğini kamçılar, kazanımlara yaparak, yaşayarak ulaşmayı sağlar, düşüncenin kavramlaştırılmasına katkıda bulunur, öğrenim çevresini doğallaştırır (Özyürek,1983:61).

2.2. Tarih Dersinin Amaçları

Millî Eğitim programında Tarih dersinin genel amaçları şöyle sıralanmaktadır:

1. Atatürk ilke ve inkılablarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak,
2. Geçmiş, bugün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırmak,
3. Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak,
4. Millî kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve millî kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak,
5. Geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak millî birlik ve beraberliğin önemini kavratmak,
6. Tarih boyunca kurulmuş uygarlıklar ve yaşayan milletler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,
7. Türk milletinin dünya kültür ve uygarlığının gelişmesindeki yerini ve insanlığa hizmetlerini kavratmak,
8. Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek,
9. Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmak,
10. Tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihçi becerilerini doğru kullanmalarını sağlamak,
11. Öğrencilerin farklı dönem, mekân ve kişilere ait toplumlar arası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederek bu etkileşimin günümüze yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak,

12. Barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak
13. Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak,
14. Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde tarih araştırmaları yaparak çalışkanlık, bilimsellik, sanatseverlik ve estetik değerleri kazandırmak,
15. Öğrencilere, tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmaktır(MEB,2011:4).

Böylece her anlamda bilgi ve yeteneğe sahip öğrencilerin yetişmesi için uygun yöntem ve teknikler kullanılmalı ve Türk Milli Eğitiminin genel amacına uygun hareket edilmelidir. Bu ilkeler: Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak (MEB, 2011: 3).

2.3. Görsel Araçların Seçimi

Bilgi verme ve öğretim amaçlı görseller tasarlarırken mesajın kaynağı (öğretmen) ile alıcı (öğrenen birey) arasındaki iletişimi geliştirme açısından görsellerin dört ana amaca hizmet etmesi gözetilir:

- Okunaklılığı garantilemek,
- Verilmek istenen mesajı yorumlamaya harcanan emeğin miktarını azaltmak,
- İzleyenlerin etkin katılımını sağlamak,
- Verilmek istenen mesajın en önemli kısmına odaklanılmasını sağlamak (Demirel,2001: 29).

Şimşek ise (1997:69) "Bir öğretim materyali kolay kullanılır olmalı ve öğrenciyi en az çaba ile ve en kısa zamanda bilgiye ulaştırmalıdır." demektedir. Materyalde kullanılan nesnelere ilk bakışta kavranabilecek özellikte olmalıdır. Materyal içindeki unsurlar; uyumlu ve bütünlük içinde olmalıdır. Kullanılan yazı açık, net ve kolay algılanabilir olmalı, renkler uyumlu olmalı ve abartılı olmamalıdır. Resim, çizim, yazı ve renkler öğrencinin yaş ve cinsiyetine uygun olmalıdır.

Materyal ne kadar iyi olursa olsun mesajı etkin bir şekilde verilemezse öğretimde fayda sağlanamayacaktır. Görseller dikkatle öğrenciyeye sunulmalı ve böylelikle amaca ulaşmada kolaylık sağlanmalıdır.

Görsel hazırlarken ve seçerken bilinmesi ve dikkat edilmesi gereken unsurlar bulunmaktadır. Görsel materyallerin etkililiği ve materyalin geliştirilmesi belirli görsel tasarım öğeleri ve ilkelerinin doğru kullanımına bağlıdır. Görsel tasarım öğeleri çizgi, renk, şekil, alan, boyut, doku ve ölçüden oluşmaktadır.

2.4.Görsel Tasarım Öğeleri

2.4.1.Çizgi

Grafik tasarımının ön yapısında yer alan en önemli elemandır. Tüm anlatım unsurlarının temeli çizgi ile sağlanmak zorundadır. Çizginin düz ya da kıvrımlı, kalın ya da ince, uzun ya da kısa, sürekli ya da kesik, yatay, dikey ya da eğik olarak kullanımı algılama üzerinde farklı etki yapar.

Çizgiler aldıkları konuma göre bir anlam ifade ederler. Yatay çizgiler durgunluk, sakinlik, derinlik; dikey çizgiler hareketlilik, güç ve canlılık; eğri çizgiler dinamizm ve enerji; kıvrımlı çizgiler zarafet demektir. Dik ve yatay çizgiler eğik çizgilere göre daha iyi ve daha doğru, doğrular ise kırık ve eğik çizgilerden daha çabuk algılanır. Çizgiler nesnelere bölmek, fikirleri, kavramları, basamakları birbirinden ayırmak için de kullanılabilir. Kalın çizgilerin kullanımı ince çizgilerin kullanımından daha etkilidir. Tasarım içinde çizgi diğer tasarım öğeleri ile birleşince daha etkili olabilir.

2.4.2. Renk

Tasarımı estetik kılan, temel tasarım öğelerinden biridir. Tasarımın daha kolay anlaşılması için tasarımda uygun renkler kullanılmalıdır. Renk, tasarımda mesajın daha etkili bir yoldan verilmesine yardımcı olur, görsel materyalde etkinliği, vurgulamayı ve çekiciliği artırır. Materyalin oluşturulmasında renk seçimine ve renk uyumunu sağlamaya özen gösterilmelidir. Rengin etkilerini anlamak ve istenen etkiyi sağlamak için rengin nasıl kullanılacağını bilmek gerekmektedir. Renklerin gereksiz kullanılması mesajın kaybolmasına neden olmaktadır.

Rengin yatay, dikey ya da başka yönlerde kullanılması anlatımı zenginleştirir. Doğru renk, doğru tasarım olgusunu da güçlendirir. Grafikler, bulunan hedef anlatımı ve bu anlatım içinde bulunan gizli enerjiyi ortaya çıkarmak ancak tasarım olgusuna iyi serpiştirilmiş renk çalışmasıyla mümkündür. Tasarımda rengin kullanım amaçları; renkli alana bir özellik kazandırmak, düşünceleri renkle simgeleştirmek, tasarımlarda verilmek istenen mesaja yoğunluk kazandırmak ve nesnelere karakterize etmek içindir (Tepecik, 1994: 57).

Bir rengin diğer bir renkle ilişkisini daha iyi anlayabilmek için renk çemberi adı verilen bir diyagram geliştirilmiştir. Renk çemberinde en parlak renk çemberin üst tarafına, en koyu renk ise çemberin alt tarafına yerleştirilmiştir. Aradaki renkler parlak renkten koyu renge doğru sıralanır. Yan yana bulunan renkleri sürekli birleştirerek sonsuz sayıda renk oluşturulabilir (Yalın, 2002: 111).

Renkler ışıkla birlikte var olurlar ve izleyen üzerinde bir çok değişik duygular uyandırabilirler. Bunların bir bölümü kişisel, bir bölümü ise genellenebilir duygulardır. Sıcak renklerin uyarıcı soğuk renklerin ise gevşetici ve dinlendirici olması, genellenebilen duygulara iyi bir örnek oluşturur. Sıcak renkler sayfadan çıkıyormuş izlenimi verirler, şekli

büyütürler ve daha önde görünürler. Soğuk renkler ise uzaktaymış izlenimi yaratırlar (Becer, 1997: 57-59).

Zıt renklerin yatay çizgilerde kullanımı genişlik, düşey çizgilerde kullanımı ise yükseklik duygusu verir. Renklerin teker teker veya kendi ton değerlerine göre ayrı bir derinlik ve genişlik etkisi vardır. Örneğin mavi uzaktaymış, kırmızı ise ileri fırlayacakmış gibi görülür. Sıcak renkler (kırmızı, turuncu, sarı ve tonları) hareket ve canlılık göstermekte, herhangi bir şekli büyütüyormuş gibi, soğuk renkler (yeşil, mavi, mor) ise, sükunet hissettirmekte şekli uzaklaştırıp küçültüyormuş gibi algılanmaktadır.

Yapılan araştırmalarda öğrencilerin kırmızı olarak gördüklerini daha uzun süre hatırladıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla özellikle hatırlanması istenen materyaller için kırmızı renk kullanılmalıdır. Diğer yandan, mavi öğeler dikkatleri en az çeken öğelerdir. Görsellerde az önemli olan öğeler için mavi renk kullanılmalıdır. İnsanlar ilk önce sarı nesnelere bakma eğilimindedirler. Bir görselde önemli öğeler ya da anahtar kelimeler sarı renk kullanılarak ön plana çıkarılabilir. Ayrıca, okunabilirlik açısından en iyi renk kombinasyonu sarı zemin üzeri siyah rengin kullanılmasıyla elde edilir. Koyu mor bir fon üzerine sarı bir başlık, başlığın daha parlak ve net bir biçimde görünmesini sağlayacaktır. Kırmızı, yeşil fon üzerinde daha parlak görünürken turuncu fon üzerinde daha cansız ve zayıf görünür (Yalın, 2002: 113).

2.4.3. Biçim ve Şekil

Temel tasarım tekniğinde çizgi, renk ve diğer yüzey elemanlarının birbirleriyle ilişkileri sonucu biçim oluşur. Tasarımcının görevi, bir mesajı ne türde olursa olsun, anlaşılmasını istediği zaman, bunu mümkün olduğu kadar çok sayıda alıcı üzerinde aynı etkiyi uyandıracak biçimde tertiplemeaktır. Buna varabilmesi için de biçim psikolojisini iyi bilmesi gerekmektedir. Tasarımcının yapacağı iş, biçimleri doğaya dayalı tasarlama kurallarını göz önüne alarak iki boyutlu bir yüzey üzerinde bağlantılar yapıp çizgi, renk, doku, hareket gibi temel tasarlama elemanlarıyla biçimi oluşturmaktır. Gerek renkler, gerekse biçimler algılanmalarında genişleme ve yayılma özelliği gösteren nesnelere dir. Bu görsel algılamanın fiziksel bir boyutudur. Öyleyse biçimin ortaya çıkabilmesi için çizgi ve rengin ona hayatıyet kazandırması gerektirmektedir (Tepecik, 1994:58).

Biçim öğeleri ile renk öğeleri birlikte kullanılarak, görsel algılama içerisinde bir bütün olarak yer almaktadır. Algılama renk ve biçim öğeleriyle birlikte olmaktadır. Renk ve biçim birbirleriyle vardır. Aynı biçim, farklı renklerde farklı anlamlar taşır. Şekil, bir

yüzey üzerinde oluşturulan iki boyutlu biçimlerdir. Farklı şekiller bir araya getirilerek anlamlı bir bütün oluşturulabilir. Basit olan şekiller karışık olanlara göre daha çabuk algılanır ve hatırlanır.

Şekil, nesnelerin biçimlerini yansıtmaktadır. Zemin de şeklin arkasında görülmektedir. Yani şekil önde zemin ise arkada görülmektedir. Asetat üzerine hazırlanmış renkli grafiklerde, asetat ve renk bir zemin oluştururken grafik ise bir şekildir. Şekil ve zemin ilişkisinde şeklin zeminden ayrılmasına; daha iyi anlama, göze çarpma, dikkat çekme, şekli daha iyi algılayabilme açısından dikkat edilmesi gerekir. Şekil ve zemin arasında zıtlık oluşturulmak istendiğinde, şekil kendi rengini bütünleyen bir renk zemini üzerine yerleştirilebilir.

2.4.4.Alan

Görsel bir materyalde alan; kapalı ya da açık alanlar olarak ikiye ayrılır. Boş alanlar genellikle kompozisyonun bir parçası olarak kullanılır. Görsel öğeler ve kelimeler etrafında bırakılan boş alanlar kalabalık, karışıklık izlenimine engel olur. Bu nedenle, bir tasarımda boş alanların dağılımı görsel öğelerin yerleştirilmesi kadar önemlidir. Bir alan çizgilerle oluşturulabileceği gibi sadece bir gölge veya renkle de oluşturulabilir.

Görsel öğelerin yerleştirilmesinde, dikkatleri belirli öğelere çekmek için kullanılan etkili yöntemlerden biri de “üçüncü kural” tekniğidir. Bu teknikte, bir resim alanı yatay ve dikey olmak üzere eşit aralıklarla çizilen çizgilerle üçe ayrılır. Çizgilerin kesişim noktaları ile ortaya çıkan dört nokta ilgi merkezini oluşturan öğelerin yerleştirilmesi için kullanılır. Ancak, yapılan araştırmalarda insanların en çok sol üst köşeye yerleştirilen nesnelere hatırladıkları bulunmuştur. Bu nedenle görsel araçtaki en önemli öğe mümkünse sol üst köşeye yerleştirilmelidir. Eğer, önemli öğelerin kompozisyon gereği başka yerlere yerleştirilmesi gerekiyorsa, izleyenlerin dikkatleri de göz önünde bulundurularak renk, doku, çizgi gibi tasarım öğeleri ilgili yerlere yerleştirilmelidir (Yalın, 2002:109).

2.4.5.Doku

Objelerin algılanışı elle yoklayarak veya göz yoluyla olur. Elle dokunarak algılayışta duyu organlarımızdan deri rol oynar ve o nesnenin dokunsal, tabî dokusu söz konusudur. Tabî dokunun göz yoluyla zihinde bıraktığı tesir, nesnelerin görsel dokusudur. Işığı yansıtma durumuna göre değişik ifadeleri vardır. Islak, kuru, pürüzlü veya düzgün cilâli gibi dokunsal özellikte dört yüzeye aynı şiddet ve değerde bir renk sürülse her yüzeydeki algılanış farklı olmaktadır. Doku üç boyutlu materyalde dokunma duyusu ile

hissedilebilecek yüzey özelliğidir. Materyalde dikkati çekmek için de kullanılabilir olan doku, görsel materyalde göz yoluyla da algılanabilir.

2.4.6.Boyut

Bir şeklin boyutu her zaman göreceli olup, boyut hakkındaki yargımız, boyutu çevreleyen cisimler hakkındaki bilgimize bağlıdır. Çizgiler arasındaki farkı, şekiller arasındaki farktan daha kolay ayırt ederiz. Bir nesnenin boyutunu tahmin etmeye çalıştığımızda algımızı en çok yatay çizgiler veya yatay uzunluk etkiler. Renk ve gri derecesi boyut algısını etkiler. Aynı büyüklükteki açık ve parlak şekiller, kapalı ve koyu şekillerden daha büyük algılanır. Öğretim amaçlı materyallerde, bir görselin boyutuna, istedik mesajı nasıl iletebileceğine dayalı olarak karar verilmelidir. Bu ortamda görselde yer alan detayların (bilgi) miktarı ve öğrencilerin sınıf düzeyi, görselin boyutunun ne kadar olması gerektiği hakkında bir fikir verebilir. Kısacası kullanılacak görsel ne büyük ne de küçük olmalı, kolay algılanabilecek büyüklükte olmalıdır (Yalın, 2002: 110).

2.4.7.Ölçü

Ölçü soyut olarak iki büyüklük arasındaki sayısal ilişki veya bütünle onu meydana getiren elemanlar arasındaki ilişki anlamına gelmektedir. Bir nesneyi ne ise o kılan, onu diğer nesnelere ayırt etmeyi sağlayan onun niteliğidir. Belirli bir nitelik dışında her nesne bir niceliğe de sahiptir. Genellikle nicelik bir sayıyla ifade edilir. Nitelik ve nicelik birbirlerine bağlıdır. Nitelik ve niceliğin birliğine ölçü denir. Ölçü, bir nesnenin ne ise o olarak kaldığı bir çeşit sınır ya da çerçevedir. Ölçünün gözetilmemesi, nesnenin niteliksel yönleri ile niceliksel yönlerinin bu belirli bileşiminin değişmesi, nesnede bir değişmeye ve bunun bir başka nesneye dönüşmesine yol açar.

Parlaklık, ölçü farkı yaratır, eş ölçüde iki kareden parlak değerde olanı diğerine göre daha büyükmüş gibi algılanır. Yani ölçü relativedir (görelî-izafi). Bir uzun çizgi kısa bir çizgiyle yan yana koyulduğunda daha büyükmüş gibi algılanır. Küçük bir nokta veya plan daha geniş bir nokta veya planla yan yana geldiğinde daha da küçük görünür (Gürer,1990: 30).

Bu ilkeler görselin iyi algılanmasını ve amacına ulaşmasını sağlayacaktır. Denge, bütünlük, hizalama, yakınlık, uyumluluk, devamlılık, vurgulama görsel tasarım ilkelerini içermektedir.

2.5.Grafik Nedir?

Günümüzde görsellik adı verilen olgu son derece önem kazanmış bulunmaktadır. Televizyon ve bilgisayar ekranlarının günümüz toplumlarındaki yeri iletişimde, eğitimde ve diğer dallarda görselliğin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Gürsakar, 2000: 87).

Grafikler, sayısal verilere ilişkin görsel sunum sağlar. Bunlar ayrıca, üniteler arasındaki ilişkileri ve verilerdeki eğilimleri gösterir. Birçok tablo grafiğe çevrilebilir. Veriler grafikte daha kolay yorumlanabilir. Ayrıca, grafikler tablolara oranla çok daha ilgi çekicidir. Birçok grafik türü vardır. Seçilecek grafik türü sunulacak bilgilerin karmaşıklığına ve alıcıların grafik yorumlama becerilerine dayanır. Bilgisayar yazılımlarıyla kolayca şema, grafik ve diğer görseller üretilebilmektedir.

Olayların birbirleriyle karşılıklı ilgileri veya aynı olayın, zamanla geçirdiği değişimler de öğrenilmek istenebilir. Bu takdirde, sayımlarla elde edilen sayıların gözden geçirilmesi kâfi gelmez. Bunun için bir takım şekillerin yardımından faydalanılmasına gidilir. İşte istatistiğin rakamlarına dayanarak olayların değişme ve gidişlerini mukayeseli bir şekilde çekici şekillerle gösteren yardımcı bilgilerden biri grafiklerdir (Cillov, 1976: 109).

Grafikler, anlamaya ve anlatmaya yardımcı olan şekillerdir. Bilgilerin ya da verilerin şekiller halinde sunulmasıdır. Diğer yandan grafikler, istatistiğin en önemli işlevlerinden biri olan iletişimi sağlamada da bize büyük ölçüde yardımcı olur ve karmaşık fikirlerin açıklık, kesinlik ve etkinlikle iletilmesinde kolaylık sağlar (Arıkan, 2003: 2, Gürsakar, 2008: 173).

Grafikler, olaylara ilişkin verilerin zaman içerisindeki seyir ve değişimlerini karşılaştırmalı olarak gösteren ve bilimsel yöntemlere uygun olarak çizilen şekillerdir (Şenol, 2008: 58).

Grafik önemli gerçekleri daha açık ve etkili biçimde belirtir. Diğer bir deyişle, değişkenler arasında ilişkiler bulunup bulunmadığının ve eğer varsa bu ilişkinin muhtemel matematiksel ifadesinin ortaya çıkarılmasında grafiklerden yararlanabilir (Çil, 2000: 28, Avrallıoğlu, 1977: 17).

Grafik, bir dizi verinin bazı kurallara uyularak geometrik bir şekile getirilmesiyle elde edilir. Grafikler; problemler, ilişkiler, süreçler, oluşumlar ve veriler hakkında şekillerle düşünme olanağı sağlar. Günlük yaşamda karşılaşılan problemlerin çoğu

şekillerle gösterilebilir; bu olanaklar da problemlerin mahiyetini anlamamızı ve çözüm yolları bulmamızı kolaylaştırır(Arııcı, 1997: 36).

Grafiklerin etkililiği, amaca uygun olarak seçilmesine ve iyi bir şekilde tasarlanmasına bağlıdır. Herhangi bir sayısal veriyi grafiğe dönüştürmeden önce en uygun grafik türünün hangisi olacağına karar verilmesi gerekir. Grafikler, çizgi, kare, dikdörtgen, yarım veya bütün daire, resim şeklinde oluşturulmaktadır. Bunlardan herhangi biri veya birkaçı uygun olan konu için kullanılır. Grafiklerin konulara göre iyi tespit edilip, hangi tür grafiğin anlatılmak istenen konuyu daha iyi ifade ettiğinin belirlenmesi önemlidir. Farklı grafik türleri bulunmaktadır. Sütun, çizgi, resimli, pasta grafikleri temel grafik türlerine örnektir. Eğilim ve dalgalanmalar, çizgi ve alan grafikleri de diğer grafik türlerindedir. Bunların yanı sıra, verilerin miktarını belirtmek için pasta ve halka grafikleri; verileri karşılaştırmak için de sütun, çubuk ve resimli grafikler kullanılmaktadır (Budanur, 2004: 42- 43).

2.5.1.Grafik Çeşitleri

2.5.1.1 Çizgi Grafik

Sosyal araştırmalarda en yaygın kullanılan grafik şekillerinden biri olan çizgi grafik, sınıflandırılmamış gözlemlerin dağılımının dik koordinat sistemindeki gösteriminden oluşmaktadır(Akdeniz, 2006: 281).

Her an karşılaşılabileceğimiz çizgi grafikleri iki ölçekli grafikler grubuna girer. Her bir nokta yatay ve dikey ölçek üzerinde bir değere sahiptir. Bir miktarda meydana gelen değişimi bir diğer miktardaki değişimle ilişkili olarak gösterir. Grafiğin temelini, dik bir açı üzerinde çizilen ve iki eksen boyunca yer alan iki değişkene ait değerler oluşturmaktadır. Apsis (ya da y eksen) üzerinde bağımlı değişken gösterilirken, ordinat (ya da x eksen) üzerinde ise bağımsız değişken gösterir. Bağımlı ya da bağımsız değişken arasındaki farkı anlamak güç değildir; birçok durumlarda kullanılan basit grafiklerde bir değişken (bağımsız olanı), örneğin zaman sürekli ve düzenli olarak değişirken, ikincisi (bağımlı olanı), örneğin sıcaklık, yağış, v.b. gibi daha düzensiz değişmekte ve hatta birincisi tarafından kontrol edilmektedir. Çizgi grafikleri, yerlerine konulan değerlere ait noktaların, ya yumuşatılmış bir yay halindeki çizgiyle ya da bu noktaların arasının düz çizgilerle birleştirilmesinden doğmaktadır (Özgüç1994:169).

Bu grafiklerde sergilenecek veriler, büyük çoğunluğuyla, uzun yıllara ilişkin veriler olup, her yıla ilişkin verilerin grafiğe aktarılması, pratik sonuçlar vermez. Hatta öğrenenlerde, zihinsel kargaşaya yol açar. Bu sakınca nedeniyle grafiklere işlenen veri serileri, genellikle beşer ya da onar yıllık veriler biçiminde alınır(Doğanay, 2002: 253).

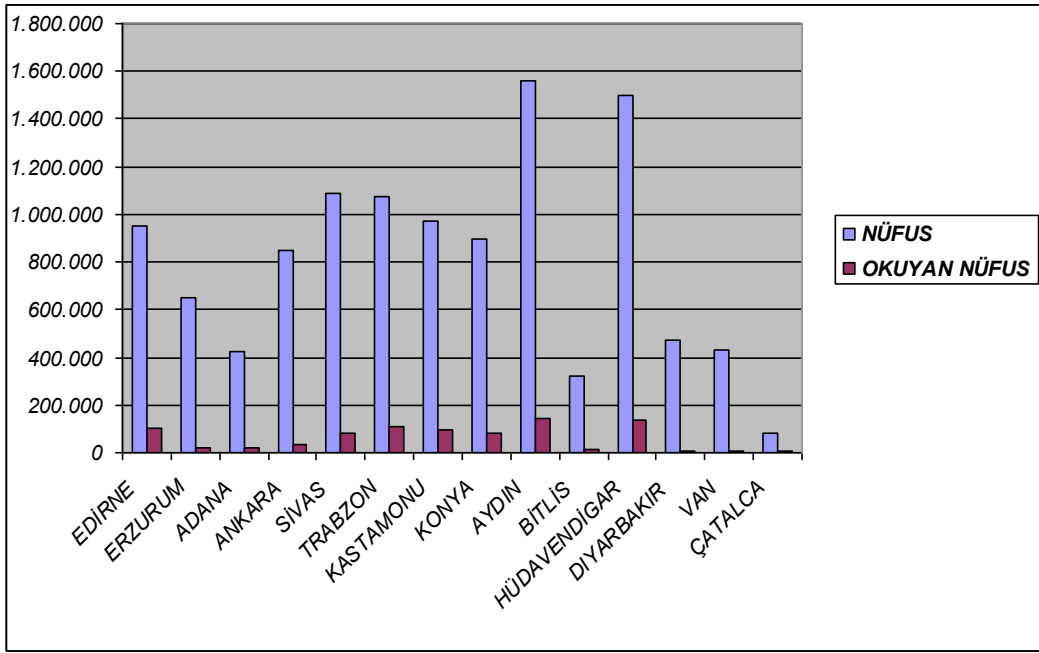
Çizgi grafik, değerlerin nerede başlayıp nerede bittiğine, maksimum ve minimum değerlere, en yüksek frekansa, yükselme değişme eğilimlerine, yığılmaların nerede olduğuna ve olayın manasına dikkat çekmektedir. Genellikle eğilim ve dalgalanmaları bir veya daha çok faktörün zaman içindeki değişimini göstermektedir. Çizgi grafikte meydana gelecek eğrinin, eğiminin bozulup veriler hakkında yanlış bir izlenim elde edilmemesi için eksenler üzerindeki ölçeklerin dikkatlice seçilmesi gerekir. Ayrıca dikey ve yatay ölçekte yer alan değerlerin ait oldukları unsurların da grafik üzerinde gösterilmesi gerekir(Budanur, 2004: 46).

Çizgi grafiklerinde, verilerdeki eğilimin izlenmesi kolaydır. Ancak veriler arasında karşılaştırma yapmak kolay değildir. Bu tür grafikler, ürünlerin üretim artışları, nüfus artışı, eğitim kurumları ve öğrenci sayılarındaki artışlar, ortalama sıcaklık artışları, en yüksek ve en düşük sıcaklıkların aylara göre dağılışı gibi alanlarda önem taşır(Doğanay, 2002:253- 254).

2.5.1.2. Sütun ve çubuk grafikleri

Sütun ve çubuk grafikleri en çok kullanılan grafiklerdir. “Kolon Diyagramlar” olarak da adlandırılan sütun grafikler aynı genişlikte ancak değişen uzunlukta bir dizi orantılı sütunlardan oluşan basit grafiklerdir. Miktardaki çeşitlikler yalnızca bir eksen boyunca ölçek üzerinde gösterilirken, sütunların kendisi değişkeni gösterirler. Sütun grafiklerin yapımı da çizgi grafiklerindeki gibidir. Sütunların uzunluğu gösterdikleri miktarlar ile orantılıdır. Bunlarda da dikey eksen genellikle bağımlı, yatay eksen de bağımsız(genellikle zaman) değişkeni göstermektedir (Özgüç, 1994: 175).

Sütun grafiği çizgi grafikler ile hemen hemen aynı özellikleri göstermekle birlikte aralarında küçük farklılıklar vardır. Yatay eksen üzerinde uzanan sütunların genişlikleri aynı olmasına rağmen uzunlukları farklılık göstermektedir. Yine çizgi grafikte olduğu gibi dikey ekseninde ton, mm, °C gibi v.b. birimler yer alırken, yatay eksen üzerinde ise zaman, ürün, ülke gibi unsurlar bulunmaktadır. Grafikte tüm sütunlar sıfırdan başlamalıdır (Güngördü,1999: 140).

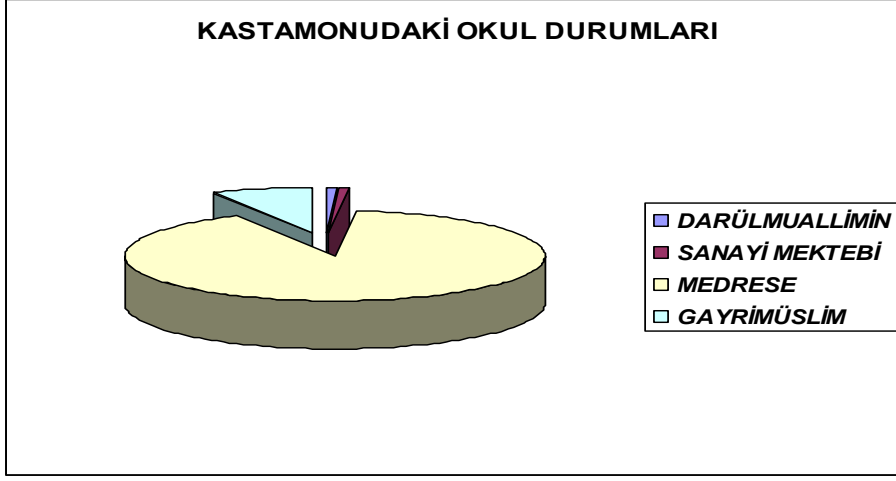
ŞEKİL 1. SÜTUN GRAFİĞİ

2.5.1.3. Daire ve Yarım Daire Grafikleri

Bölünmüş daireler yada “daire diyagramları” çizgi ve sütun grafikleri gibi çok sık rastlanan istatistiksel diyagramlardır. Çok çeşitli amaçlarla çizilebilmeleri yanında, iyi bir görünüm sağladıkları için de üstünlüğe sahiptir (Özgüç, 1994:185). Alan ya da yüzey grafikleri grubuna giren daire ve yarım daire grafiklerinde alan, orantılı olarak parçalanmaktadır. Bu yüzden bazı kaynaklarda “Orantılı Grafikler” biçiminde ifade edilir. Bu grafik tiplerine "pasta" ya da "dilimli grafikler" de denir.

Bu grafikler bir seriyi meydana getiren esas parçalar arasındaki ilişkileri göstermek açısından çizilirler. Bunun için bir seri içindeki farklı fonksiyonlar değişik büyüklükte daireler ile gösterilir Olayı meydana getiren esas parçaların mukayesesi için bunların yüzde değerlerinden yararlanarak grafiği çizmek daha kolaydır. Bunun için dairenin çevresi yüz olarak kabul edilir. Her parçanın yüzdeki yeri derece cinsinden miktarı bulunarak, bölüm noktaları merkez ile birleştirilir. Daha sonra da daire dilimleri taranır veya renklendirilir. (Güngördü, 1999: 108).

Her bir parçanın değerinin üzerine yazılması ile ilk bakışta genel bir bilgi edinilebilir. Her parçanın ayrı ve birbiri ile uyumlu renklere boyanması grafiğin hem görünüm bakımından güzel hem de yorumlanmasının kolay olmasını sağlar.

ŞEKİL 2.DAİRE GRAFİK

2.5.1.4. Resimli Grafikler

Sayısal değerlerin, basit resimler veya çizimler ile gösterildiği grafiklerdir. Sütun grafik ve çubuk grafiklerdeki çubuk ve sütunlar, eğer resim veya basit çizimler ile ifade edilirse resimli grafik oluşur.

Göze hitap eden, bu grafikler özellikle ilköğretim kademesindeki öğrenciler için diğer grafiklere göre daha ilgi çekici olmaktadır. Resimli grafiklerin daha kolay anlaşılabilmesi için her bir sembolün hangi miktarı ifade etmesi ve toplam miktarı açık bir şekilde göstermesi gerekmektedir.

2.5.1.5. Kare Grafikler

Bu grafikler, daha çok ülkelerin, kıtaların ve devletlerin alan bakımından mukayeselerini göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Mukayese büyüklük bakımındandır. Ayrıca ülkede yaşayan azınlıkların azlık ve çokluk yönünden mukayeselerini ifade edebilir. Kare grafiklerde büyüklükleri miktar yönünden ifade edilmektedir (Güngördü, 1999:140).

2.5.1.6. Helezon Grafik

Helezon grafiklerin çiziminde merkezden çevreye doğru belirli bir zaman dilimine göre ışınlar çizilir. Daha sonra ölçek üzerinde üretim yıllarına ait değerler belirtildikten sonra tespit edilen noktalar bir helezon şeklinde birbirleriyle birleştirilir(Güngördü, 2002:118).

2.5.1.7. Bölünmüş Dikdörtgenler

İstatistiksel gösterme yöntemlerinin en yararlı ve en yaygın şekillerinden biri, aynı zamanda en az kullanılanlarından biri de bölünmüş dikdörtgenlerdir. Toplamı göstermek üzere bir dikdörtgen çizilir. Daha sonra da bu dikdörtgen kendisini oluşturan kısımlara bölünür. Bölünmüş dikdörtgenlerin az kullanılma nedeni, bölünmüş dairenin dikdörtgene göre göze daha iyi görünmesindedir. Bölünmüş daire ile karşılaştırılırsa bölünmüş dikdörtgen görünüm bakımından daha az etkilidir. Lokasyonel amaçlar için ancak sınırlı bir kullanışa sahip olması bir başka zayıf yönüdür. Bölünmüş dikdörtgenin basit tipi her ne kadar sütun grafiğe benziyorsa da burada boyutların önemli olduğu unutulmamalıdır (Özgüç, 1994:188-189).

2.5.1.8. Dağılım Grafikleri

Çeşitli yerlere ait iki değişkenden her biri için tek bir değer olduğu durumlarda, her bir değer çizilen iki eksen üzerindeki ölçeklere göre işaretlenir. Fakat noktalarda bir bütünlük olmadığı için bir çizgiyle birleştirilemez ve her bir nokta kendi başına alınır ve noktaların dağılımı ölçülür. Bu tür grafiklere dağılım grafiği denir.

Bu grafikler geniş bir alandaki iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinde önemlidir.. Dağılım grafiğinde noktalar düzenli bir dağılım gösteriyorsa her hangi bir gruplanma yoksa incelenen iki değişken arasında ilişki yoktur. Eğer dağılım belirgin gruplanma gösteriyorsa değişkenler arasında ilişki ve belirli değerlerde gruplanmalar vardır.

2.6. Grafiklerin Hazırlanması Etkili ve Yerinde Kullanımı

Grafiklerin hazırlanması, etkili ve yerinde kullanımı etkili bir öğretim açısından son derece önemlidir. Her grafiğin öğretici bir değeri yoktur. Grafiklerin etkililiği amaca uygun seçimine, iyi bir şekilde tasarlanmasına ve etkili kullanımına bağlıdır. Bu yüzden grafikler seçilirken ve hazırlanırken dikkat edilmesi gerekir. Hazırlanan grafiklerin etkin olarak kullanılabilmesi için eğitim programına uygunluğu, öğretimsel uygunluğu, hazırlama tekniği, estetik yanı önemlidir.

Etkili bir grafik dersin kazanımları üzerine kurulmalıdır. Her türlü öğretim ortamında, kazanımların önceden belirlenmesi, öğretim ortamının başarıya ulaşmasındaki unsurların başında gelir. Grafiklerin başarılı ve etkin olmasında kazanımların önemi büyüktür. Kazanımlar grafiklerin geliştirilmesinde ve uygulanmasın yol gösterici

konumdadır. Bu kazanımlar oluşturulan grafiklerin değerlendirilmesinde de bir ölçüt oluşturacaktır.

Grafik, öğrenci katılımını ve etkileşimini artırıcı olmalıdır. Öğrenciyi istekli hale getirebilmeli ve bunu ders boyunca koruyabilmelidir. Öğrencinin dikkatinin çekilmesi ve öğreneceğine karşı güdülenmesi, öğrencinin başarıya ulaşmasındaki önemli bir unsurdur. Ders boyunca öğrenciyi güdüleyen ve derse karşı olan ilgisini koruyan öğretim etkinliklerinin sunulması gerekir. Grafik öğrencinin özellikleri ile uyumlu olmalıdır. Hedeflenen öğrenci grubunun özellikleri dikkate alınarak grafiğin geliştirilmesi gerekir.

Grafik öğretim ortamına uygun ve öğretmeni destekleyici nitelikte olmalıdır. Gerektiğinde öğretmenin rehberliğini destekleyici öğretim etkinliklerini sunabilmesi gerekir. Her türlü eğitim ortamı öğrenmeyi gerçekleştirmek amacıyla planlanmış etkinlikler doğrultusunda planlanır ve geliştirilir. Etkinlikler öğrencileri güdülemek, dersi sunmak öğrencinin performansını değerlendirmek gibi etkinlikleri içerir. Bu etkinliklerin planlı bir şekilde hazırlanması ve uygulanması grafiklerin etkin olmasında önemlidir. Grafikteki bilgiler diğer öğretimsel bilgiler ile tutarlı ve onlarla bütünleştirilmiş olmalıdır.

Kronoloji, hiyerarşi, miktarlar gibi soyut kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek amacı ile kullanılır. Organizasyon şemaları, sınıflandırma grafikleri ve zaman çizelgeleri biçimlerinde olabilir. Genellikle (özellikle küçük yaşta çocuklar için) tek bir kavram içermelidir. Sayısal verinin görsel ifadesidir. Verileri ve verilerdeki değişimi ve benzerliği anlatmak için kullanılır. Sözel veriden daha hızlı anlaşılır ve tablolardan daha çekicidir.

Grafiklerin sınıfta kullanılabilmesi için önce kapsamlı olarak değerlendirilmiş olması gerekir. Bunun için grafiklerin öğretimsel olarak uygunluğu, eğitim planıyla tutarlılığı ve biçimsel özelliklerinin incelenmesi gerekir. Grafiklerin türü ne olursa olsun (sütun, çizgi, pasta vb.) her türlü grafik öğretim tasarım ilkelerine (renk, boyut, çizgi vb.) uygun olarak hazırlanmalıdır.

Grafik ilk bakışta öğrencinin kavrayabileceği özellikte olmalıdır. Grafiklerin etkili olabilmesinde, öğrencilerin bu materyalden nasıl bilgi çıkarabileceklerini, kullanılan sembol ve işaretlerin anlamlarını öğrenmiş olmaları önemlidir. Grafiğin kullanımı için gerekli açıklamalar, bilgiler açık ve doğru bir şekilde verilmelidir. Gerekli bilgilerin doğru ve tam bir şekilde verilmediği grafikler etkili olarak kullanılamaz. Grafik neyi ifade ettiğini belirtmeli, verilerin hangi yıla ait olduğu üzerinde gösterilmelidir. Grafiğin şekli ilgili bulunduğu konuya uygun olmalıdır. Çizgi ve alan grafikleri verilerdeki eğilim ve

dalgalanmaları göstermede; sütun, çubuk ve resimli grafikler ise verileri karşılaştırmada daha etkilidir.

Grafiklerin açık, anlaşılır ve dikkat çekici olması için uygun başlık ve etiketler kullanılmalıdır. Grafiklerin kullanımında temel amaç bilgiyi izleyenlere en hızlı şekilde iletmektir. Bu nedenle, kısa ve grafiğin içeriğini tanımlayan başlık ve etiketler kullanılmamalıdır. Başlıca tutarlı kavram ve etiketlerin kullanımı okuyucuyu grafiğin amacına odaklanmasını sağlar. Eğer mümkünse, bütün etiketler doğrudan grafik öğeleri üzerine konmalıdır. Bu, izleyenlerin bir ölçek ya da anahtar araştırmaksızın grafiği anlamalarına yardımcı olur. Ancak, bu her zaman mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda ölçek, mümkün olduğunca öğelere yakın tutulmalıdır (Yalın, 2002:159).

Grafikle ilgili yazılı bilgiler öğrencinin grafiği daha iyi anlayabilmesi, birlikte inceleyebilmesi için grafikte beraber verilmelidir. Grafikte kullanılacak olan yazı tipi kolay okunabilmesi için görseldeki diğer öğeler ile uyum içinde olmalıdır. Arka arkaya kullanılacak olan grafiklerde ikiden fazla yazı tipi kullanılmamalı ve kullanılan yazı tipleri de uyum içinde olmalıdır. Yalnızca küçük harflerle oluşturulan başlıktaki değişken yapı okumayı kolaylaştırır. Boyut ve şekli farklı olan küçük harfler daha kolay algılanabilmekte ve okunmaktadır. Grafiğin içeriği doğru ve anlaşılabilir olmalıdır. Dersin kazanımlarını öğretmeli, gereksiz bilgileri öğrenciye sunmamalıdır.

Grafikte yer alan veriler güncel olmalı, gerçek hayatla da tutarlılık göstermelidir. Bazı ünitelerde yer alan bilgiler kısa zamanda değişen, güncelleştirilmesi gereken bilgilerdir. Hazırlanacak grafiklerdeki verilerin güncel olması gerekir. Grafikler basit, sade, anlaşılabilir, öğrencinin gelişim ve öğrenim özelliklerine uygun olmalıdır. Karmaşık grafikler basit parçalara bölünerek, parçalar da aşamalı olarak basitten karmaşığa doğru üst üste yerleştirilerek verilmelidir. Grafikler ek bir açıklamaya gerek kalmadan ilk bakışta anlaşılabilir olmalıdır. Grafik, konuyla ilgili diğer grafikleri destekleyici ya da grafiklere hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.

Grafikte kullanılacak olan görsel uyarıcılar öğrencilerin pedagojik düzeyine uygun ve öğretimi destekleyici nitelikte olmalıdır. Dikkat çekmek, unsurları birbirinden ayırmak için grafikte renk kullanılabilir. Bir grafikteki kullanılan renk sayısı dikkati dağıtıp algılamayı zorlaştıracak kadar çok olmamalı ve dört renkle sınırlandırılmamalıdır. Kullanılan renklerin ayırt edilebilir ve öğrencinin gözlerini rahatsız etmeyen nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Grafiğin daha kolay anlaşılabilmesi, dikkat çekmesi, etkin olabilmesi için

grafikte kullanılacak olan renklerin seçimine ve renk uyumunun sağlanmasına özen gösterilmelidir.

Grafiğin yerleştirildiği zemin üzerindeki boş alanlar, kalabalık ve karışık duygusuna engel olduğu için grafik yerleştirilecek alan önem kazanmaktadır. Zemin üzerinde en çok sol üst köşeye yerleştirilen nesnelere hatırlanmaktadır. Zeminde sol üst köşe dışındaki alana yerleştirilen grafiğin etkili olabilmesi için renk, doku, biçim, boyut, ölçü gibi tasarım öğeleri ile öğrencilerin dikkatleri oraya yönlendirilmelidir.

Etkili bir grafiğin boyutu ne büyük ne de küçük olmalı, grafikte yer alan detayların miktarı ve öğrencilerin sınıf düzeyine göre kolay algılanabilecek büyüklükte olmalıdır. Grafikteki öğeler dikey veya yatay ya da hem dikey, hem de yatay eksene dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır. Grafiğin içeriğine göre denge simetrik ya da asimetrik olabilir.

Grafikte beyaz boşluk, görünen ya da gizli eksen, bordür, üç nokta gibi yöntemler kullanılarak bütünlük oluşturulabilir. Grafikteki bütün unsurlar uyumlu ve bütünlük içinde olmalıdır. Grafikteki öğelerin bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesi grafiği algılama ve yorumlamayı çabuklaştırır. Dikey ya da yatay olarak hizalanan grafik daha düzenli algılanıp, daha kolay öğrenileceği ve hatırlanacağı için daha etkilidir.

Seri halinde sunulacak grafiklerde, grafiklerin içindeki görsel öğelerin düzenlenmesinde aynı yapısal özelliklerin bulunmasına dikkat edilmelidir. Seri halindeki sunumlarda düzen aynı şekilde oluşturulursa, yani benzer unsurlar aynı şekilde yerleşir, bütün seri boyunca aynı renkler kullanılır, başlıklar aynı şekilde biçimlendirilir ise uyumluluk artırılabilir, böylece grafikler de daha etkili olabilir.

Bu özellikler dikkate alınarak hazırlanan grafikler dersin uygulanmasında ve amaçları yerine getirmesinde çok daha etkili olacaktır.

2.7. Tarih Öğretiminde Materyal Seçimi ve Grafiklerin Önemi

Eğitim anlayışında ve teknolojide yaşanan gelişmeler neticesinde tarih öğretiminde materyal kullanımı eski yıllara nazaran materyal kullanımına daha çok yer verilmektedir. Burada “materyal” terimi en geniş anlamıyla tarih öğretimini desteklemek ve öğrencilerin öğrenimine yardımcı olmak üzere, sınıf içi ve sınıf dışı çalışmalarda kullanılan tüm kaynakları tanımlamaktadır. İnsanı geçmişi ve zamanı arasındaki etkileşimi konu alan ve aralarındaki ilişkiyi sentez olarak sunan tarih, çok geniş bir araştırma alanına sahiptir.

“Eğitimde materyal kullanımı, algılama ve öğrenmeyi kolaylaştırır. İlgi uyandırır, sınıfa canlılık getirir. Öğrenmede, zamanı kısaltır, bilgiyi pekiştirir ve kalıcılığa yardım eder. Öğrencilerin konuya katılımlarını sağlar, okuma ve araştırma arzusu uyandırır. Yanına gidilmesi veya sınıfa getirilmesi mümkün olmayan olay, olgu ve varlıkları, gerçek yüzleriyle sınıfa taşır”(Aslan ve Doğdu, 1993: 40).

Bu durumda öğrenciler grafik, tablo ve çizelgeden yararlanamamaktadır. Ancak ders kitaplarında ve derslerde kullanılan grafikler öğrenci katılımını ve etkileşimini artırıcı olmalıdır. Öğrenciyi güdeleyebilmeli ve bunu ders boyunca koruyabilmelidir. Öğrencinin dikkatinin çekilebilmesi ve öğrenmeye karşı güdülenmesi, öğrencinin başarıya ulaşmasında önemli bir unsurdur (Budatur, 2004: 59- 60).

Tarihte öğrencilerin doğrudan doğruya gözleyemedikleri ve tanık olmadıkları birçok geçmiş olay incelenir. Olayların yeniden canlandırılması ve tarihçilerin aracılığıyla incelenmesi söz konusudur. Bu bakımdan tarih öğretiminde dersin amaçlarına, öğrenmenin niteliğine, öğrencilere ve öğretim durumunun özelliklerine uygun öğretim malzemeleri kullanmak gereklidir (Paykoç, 1991: 93).

Görsel unsurlarla çalışma, tarih öğreniminde önemli bir yere sahiptir. Öğretimde metinlerin gücünün yanı sıra görselin etkililiği de önemli yer tutmaktadır. Tarih alanı geçmiş üzerinde çalışmak ona ait yazılı, görsel ve işitsel her malzemenin de ele alınması olup yazılı satırlarda ifade edilmesi güç birçok ifadenin bir resimde sergilendiğini görmek mümkündür. Görsel malzemeler öğrencinin duygularını etkileyerek hayal dünyasının gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Doğal olarak bu kadar geniş araştırma alanı ve konusu olan bir bilimin öğretiminde de çok çeşitli materyal kullanımı söz konusu olacaktır. Bu durum her geçen gün daha çok farkına varılıp üzerine araştırmalar yapılmasını sağlamaktadır. Fakat materyal kullanımında; materyalin seçimi, kazanımlara uygun olarak tasarlanması, yerinde ve etkili sunulması öğrenmenin gerçekleşmesi açısından oldukça önemlidir. Seçilen materyallerin sınıf düzeyine uygunluğu, kalitesi, öğrenciler tarafından kullanım biçimleri, öğretimin başarılı olup olmamasını etkileyen unsurlardır. Bu nedenle materyal seçimini etkileyen faktörleri belirlemek gerekir.

Günümüzün hızla değişen ve gelişen dünyasında, bireylerin bilgiyi tek bir kaynaktan almaları ve ezberlemeleri beklenmemekte, aksine bilgiye ulaşma yollarını bilen, bunları kullanabilen ve karşılaştığı sorunlar karşısında, bilgiyi kullanarak çözüm

yöntemlerini oluşturabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bireylerin bu özellikleri kazanmalarında, öğretmenlerin etkin ve etkileşimli öğrenme ortamlarını tasarlamalarında, öğretim teknolojileri ilkelerine uygun olarak hazırlanmış öğretim materyallerinin kullanımı büyük önem taşımaktadır (Şahin ve Yıldırım, 1999:1)

Sınıf içi ve dışında yapılacak çalışmalarda materyallerin doğru bir şekilde kullanılması konunun hem bilimsel hem de öğrenci düzeyine uygun bir şekilde kavranmasına katkı sağlamaktadır. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeye yönlendirmesinde etkili olmasının yanı sıra merak ve motivasyonun artmasında ve eğitim ortamına gerçeklik katıp öğretimi kolaylaştırır. Özellikle tarih, öğrenciler tarafından ezberlenmeden asla öğrenilemeyecek bir ders olarak tanımlanmış (Safran, 2006:10) bu durumu da ortadan kaldırmaya yardımcı bir durumdur.

Tarih öğretiminde kullanılan araç-gereç ve materyaller genel olarak; ders kitapları, haritalar, küreler, modeller, tablo ve grafikler, fotoğraflar, dergiler, CD ve kasetler, televizyon programları, slaytlar, müzik gibi görsel işitsel materyaller, sanat eserleri, doğal kaynaklar, çeşitli maketler, çalışma kağıtları vb. olarak sıralanabilir.

Görsel imajlar, müzik, eski eşyalar ve canlandırma tarih öğretiminde her öğretmenin repertuarında olması gereken şeylerdir. Öğrencilere, geçmişe giden ne kadar çok yol sağlanırsa bildikleri şeylerle bağlantılar kurmalarında o oranda mümkün olacaktır (Levstik ve Barton, 2005: 38).

Tarih derslerinde öğrencilere sorulan soruların veya verilen materyallerin onları bir yöne doğru itmesi veya herkesin "öğretmenin istediği tarihsel gerçeğe ulaşması" gibi bir şey söz konusu değildir. Asıl olan, bu süreçlerin yaşanarak tarih derslerinde de sorgulama, hüküm verme gibi temel becerilerin kazanılması yoluyla belirsizlik ve olasılık faktörlerinin hesaba katılmasıdır. Bu bağlamda, tarihi bir resmin veya belgenin analizinin yapılması, kavramsal anlamayı pekiştirmek için tartışma ortamlarının yaratılması ve elde edilmesi gereken sonuçtan çok öğrenme sürecine önem verilmesi öğrencilerde tarih düşüncesinin gelişimini önemli ölçüde etkileyecektir. (Dilek, 2002).

Ancak tarih biliminin ve coğrafyacıların bilgiyi kazandırmadaki, kanıt ve materyal sunmadaki araçları yukarıda sıralananlarla sınırlı değildir. Tarih öğretiminde doğal, tarihî, sanatsal, kültürel ve bilimsel pek çok kaynaktan yararlanmak mümkündür. Materyal kullanımında geniş bir yelpazeye sahip olduğunu, çeşitli edebî, istatistiksel ve kültürel verilerin de göz önünde bulundurulması ve kullanılması gerekmektedir.

Burada görüldüğü gibi tarih öğretiminde kullanılacak birçok görsel doküman yer almaktadır. Fakat görsel dokümanların kullanılması ile ilgili olarak Ata (2002a:23), ülkemizde mevcut anlayış ve sistemden dolayı, üniversite düzeyinde tarih eğitiminde, paleografya ve diplomatikanın merkezde olduğu, kaynak dillerin önemsendiği, vesikanın ön plana çıkarıldığı, buluntuların, görsel kaynakların analiz ve yorumlamasına ve savaş sahalarının gezilmesine dayalı ürünler vermenin ikinci plana itildiği bir tarihçilik anlayışının geçerli olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında da Yuvalı (1987), derste yapılan faaliyetleri desteklemek ve öğrencilerin ilgi ve alakalarını uyandırmak için, harita, resim, dia ve konularla ilgili bol okuma parçası seçilmesinin gerektiğini belirtmiştir.

Bruner bilginin anlaşılmasındaki üç önemli süreci şu şekilde tanımlamaktadır:

1. Fiziksel deneyime ve duylara dayalı olarak canlandırma/rol yapma ya da yaparak yaşayarak öğrenme (bir yeri ziyaret etme veya araç gereçleri kullanma gibi).
2. Deneyimlerin özünü resmetme (resimler, haritalar, şemalar, modeller gibi).
3. Kavramları sembollerde veya dilde organize etme (Grafik, tablo, şema gibi) (Dilek, 2002).

Nelson (1987:278)'a göre, verileri sınıflamakta ve tasvir etmekte kullanılan grafikler farklı şekillerde de kullanılabilir. Grafikler, bilgileri daha çarpıcı bir şekilde sunmak ve karmaşık sayısal verileri daha anlaşılabilir kılmak için kullanılırlar. Grafikler rakamsal ifadeleri çok daha kolay bir biçimde anlamamıza yardımcı olurlar, öğrenciler, grafikleri okuyabildikleri ölçüde, farklı eğilimleri keşfetmeyi öğrenebileceklerdir

Grafikler sayısal verileri görselleştirerek veriler arasındaki ilişkilerin kavranmasını kolaylaştırmak için kullanılır. Grafikler eğitimin birçok alanında kullanılan ve gün geçtikçe de önemi artan görsel bir materyaldir. Grafikler karmaşık bilgileri basitleştirerek bilgilerin daha kolay öğrenilmesi sağlar. Grafikler konunun önemli noktalarını ve özünü belirtir. Günümüzde özellikle ilköğretimde ve ortaöğretimde yapılan ulusal sınavlarda sık sık sorulan görsel bir doküman türüdür.

2.8.Tarih Öğretiminde Matematiksel Verilerin Önemi ve Grafik

Tarih dersleri ülkemizde genel olarak öğretmen merkezli bir yapıda, düz anlatım yöntemiyle işlenmektedir. Bu durum öğrencilerin tarih dersini sıkıcı ve ezber ağırlıklı bir ders olarak görmelerinde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Tarih derslerinde farklı

öğretim yöntemleri ve buna bağlı olarak farklı öğretim materyallerinin kullanılması dersten beklenen amaçların gerçekleştirilebilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır (Akbaba, 2003:20).

Düz anlatım yöntemi ile bilişsel alanın bilgi, duyuşsal alanın alma ve tepkide bulunma, devinişsel alanın uyarılma basamağındaki davranışlar kazandırılabilir. Ancak bu yöntem ile daha üst düzeydeki hedef davranışlar (kazanımlar) öğrenciye mal edilmeyebilir (Sönmez,1996:7) ve ayrıca anlatma yöntemi ile öğrenciler pasif kaldıkları için dersler etkisini kaybedebilir ve öğrenci dersten tamamen uzaklaşabilir. Bundan dolayı öğrencilerin daha aktif ve derslerin daha etkileyici ve konuların daha kalıcı olması için farklı yöntemler ve farklı öğrenme yaklaşımları denenmelidir.

Ezbercilik Türkiye’de tarih eğitiminde önemli sorunlardan biri olarak görülmüştür. Üçyiğit (1977:271) ders kitapları ve eğitim sisteminin öğrencileri ezberciliğe ittiğini savunmuştur. Demircioğlu’na (1999:12) göre de tarih öğretmen adayları aktif öğrenme ve öğretme yöntemlerini yeterince öğrenmedikleri için geleneksel ezberci sistemi sürdürecektir şekilde yetişmektedirler. Kitaplardaki soruların büyük çoğunluğu ezbere dayalı bilgi soruları olmuştur. Kaynak kullanımına yönelen analiz sorularının sayısı sınırlıdır. Aynı şekilde öğretmenlerin sınavlarda sordukları sorular arasında da uygulama ve sentez düzeyinde sorulara rastlanmamaktadır (Safran, 2002:29). Bu durum Tarih dersine karşı tutumu da doğrudan etkilemektedir.

Tarih bir öğrenme ve öğretme alanı olarak yoğun sözel bilgilerden oluşmaktadır. Sözel bilgiler, bir şeyin "ne" olduğunu ve "niçin" öyle olduğunu anlatan bilgiler olarak tanımlanmakta; tanımlar, olgular, sınıflamalar, bilimsel yasalar ve modelleri içinde barındırmaktadır. Bu bilgilerle ilgili kişi, nesne, olay, yer adları, semboller, tarihler, terimler, kategoriler, açıklamalar ve hikâyeler sözel bilgilerin kapsamında bulunmaktadır (Deryakulu, 2006:38). Geçmiş içinde yer alan olgu ve olayların öğrenimi söz konusu olduğunda ezberleme, öncelikli olarak düşünülen bir öğrenme yoludur.

Tarihin bir ders olarak öğrenimi konusunda da ezbercilikle yaşanan mücadele ve tarih dersini okullarda sevdirmeye çabası dikkate değerdir. Tarihin sözel bilgi ağırlıklı yapısı, öğrenme ve öğretme konusunda geçmişten gelen bazı sınırlamaları beraberinde getirmiştir. Öğrenciler tarih bilgilerini kitaptan ya da öğretmenin yazdırdığı notlardan kendilerine sunulduğu şekilde tekrarlamak veya özetlemek şeklinde bir yol izlemişler; bu durum da tarihi, ezber yapılan bir ders konumuna getirmiştir. Dersi monotonluk içine sokan bu

yaklaşım, zaman içinde öğrencilerin derse olan ilgilerini kaybetmelerine neden olmuş, tarih dersi sıkıcı hikâyelerden oluşan, geçmişi anlatan ve geleceğe dair bir yararı bulunmayan ders olarak algılanmıştır (Şimşek, 2003; Öztürk, 2009; Demircioğlu, 2012; Turan, 2012).

Türkiye’de tarih öğretimi uzun yıllar öğrencilerin aktif olarak derse katılmasına müsait olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Dersler boyunca öğrencilerin sadece öğretmeni dinlediği veya öğretmen tarafından söylenen şeyleri defterine geçirdiği bu yaklaşım pedagojik açıdan eleştirilmiştir. Kabapınar (1998) okullarda okutulan kitaplar üzerinde yaptığı incelemede kitapların öğrencileri mevcut bilgileri okuyup ezberlemeye yönelttiğini, araştırmayı teşvik eden yazılı ve görsel kaynakların yeterince kullanılmadığını belirtmiştir. Safran’ın (2002) yaptığı bir araştırmada da öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıkları, birçok durumda geleneksel, düz anlatıma dayalı yöntemi tercih ettikleri görülmüştür

Ata (2002a:51)’ya göre tarih geçmiş hakkında bilgi kalıpları ezberlemek değildir. İnsanlığın geçmişini araştırdıktan, analiz ettikten ve anladıktan sonra, orada yakaladığınız evrensel değerleri yeniden kullanılabilir hale getirerek tarihin oluşumuna ve akışına katkıda bulunabiliyorsanız, o zaman gerçek anlamda tarih öğreniyor, onun zevkine varıyor, kazandığınız bilgi ve tecrübeyi uygulama şansına sahip oluyorsunuz demektir. Kültürel gelişmenin, çağdaşlaşmanın ve medenileşmenin yolu budur.

Görülüyor ki Tarih öğretiminin bilgileri ezberletmek yerine öğrencileri olaya dahil ederek bilgilerin özümsemesini sağlamak ve bunu yaparken de farklı yöntem-teknikler kullanmak kazanımların gerçekleştirilmesi açısından faydalı olacaktır.

Bu yöntemler içerisinde matematiksel veriler kullanarak ortaya çıkan grafikler sayesinde görsel anlamda zenginlik sağlayarak soyut kavramların somutlaştırılması sağlanacaktır. Doğrudan verilen rakamlar çoğu zaman öğrencinin dikkatini çekmemektedir. Tablo şeklinde olan bu rakamlar grafik yoluyla renklenip şekillendikten sonra ilgi çekici hale gelmektedir. Olayı genel hatlarıyla oraya koymaktadır.

Tarihsel konular öğrencilere düşünmeleri için fırsat vermedikçe bu derse olan ilgisizliği arttıracak gibi, dersin neden öğretildiğine dair gerekçeleri de inandırıcılığı kaybedecektir (Işık, 2008:390). İnsanlığın geçmişini araştırdıktan, analiz ettikten ve anladıktan sonra, orada yakaladığınız evrensel değerleri yeniden kullanılabilir hale getirerek tarihin oluşumuna ve akışına katkıda bulunabiliyorsanız, o zaman gerçek

anlamda tarih öğreniyor, onun zevkine varıyor, kazandığınız bilgi ve tecrübeyi uygulama şansına sahip oluyorsunuz demektir (Ata, 2002b:49).

Fines (1994), öğrencilerin bir tarihçi gibi çalışmalarını gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda Fines, tarihin nasıl yazıldığıнын, bize nasıl ulaştığının öğrencilere öğretilmediğinde tarihin bir dizi iddianın ezberlenmesinden öteye gidemeyeceğini belirtmiş ve öğrencilerin aktif şekilde öğrenmelerinin anlamayı sağlayacağını ve bunun iyi bir öğrenme olacağını belirtmiştir. Fines ayrıca, doküman ile öğrenmenin çalışılan konunun anlamlandırılmasına yardım edeceğini belirtmiştir (Fines,1994: 49)

Ariel ve Will Durant, tarihi; “geçmişte olan hadiseler hakkındaki belgelerin verileri” olarak tanımlamaktadır (Işık,2008:390). Ata (2002) dokümanı; “geçmiş olaylara tanık olmuş ya da katılmış kimselerce oluşturulan raporlar, günlükler, konuşmalar, fotoğraflar, mektuplar, çizimler, hatıralar, haritalardır” şeklinde tanımlamıştır (Ata 2002a:82). Doküman yazılı olabileceği gibi, görsel de olabilir. Tarihçi için hareket noktası olan belge, geçmişte yaşamış insanların düşüncelerinden eylemlerinden kalan izlerdir. Tarihçinin hareket noktası belgeler iken, gözlem bilimlerinde ise hareket noktası olgunun kendisidir. Tarihçi belgeyi okur, anlar, eleştirir.

Sorbon’da Langlois ve Seignobos , “tarihçi belgelerle çalışır, belgelerin yerini hiçbir şey tutmaz. Belge yoksa tarih yoktur.” diyerek yaklaşmışlardı(Somersan, 1998: 369). Bu konuda Köstüklü (2001: 14), tarih bilimi tanımından "doküman/kaynak" kavramını çıkaracak olursak tanım eksik olur ve tarihin bilim özelliği azalır demiştir. Safran ve Köksal (1998: 35) da, tarihî bilginin tarihçinin öznelliğine bağlı olarak "Doküman"ın yorumlanmasından doğmasını, tarihi bilginin doğasını belirleyen bir hüküm olarak belirtmişlerdir.

Bu dokümanlardan bir de karşımıza çıkan sayısal verileridir ki bu veriler konunun anlamlandırılmasını sağlayarak öğrencinin aktif olmasına ve ezberden uzaklaşmasına yardım etmektedir.

Bu durum matematiksel veriler içinde geçerlidir. Belgelerde bulunan matematiksel verilerle birlikte oluşturan görseller elimizdeki kaynakların yorumlanmasını sağlamaktadır. Bir kez daha verilerin önemini ortaya koymaktadır.

Husbands (2000:13)’a göre de, geçmiş yaşanmış olduğundan önceki zamanlardaki insanların tecrübelerine geride bıraktıkları hatıralara dayanarak yapılan analizler, fiziksel malzeme ve dokümanlar yoluyla ulaşılabilir.

Verilerin düzenlenmesinde, yorumlanmasında ve sunulmasında grafikler kolaylık ve anlaşılabilirlik sağlar. Grafiklerin kullanımı sadece fen ve matematikle ilgili alanlarla kısıtlı olmayıp sosyal ve ekonomi ile ilgili alanlarda da önemli bir yer tutmaktadır. Grafikler günlük yaşamda ve özellikle medyada niceliklerin ifade edilmesinde ve bunlara bağlı geliştirilen düşüncelerin desteklenme ve iletişimde sıkça kullanılmaktadır. Dolayısıyla yaşamımızla ilgili birçok konuda doğru bilgi edinmede grafiklerden yararlanabilme yeteneğine sahip olmak kaçınılmaz ihtiyaçtır.

Grafikler, sayısal verileri görselleştirerek bunlar arasında karşılaştırmalar yapılabilmesine imkân tanır. Böylece sayısal verilerin anlaşılması ve yorumlanması mümkün olur. Tablo çizelgelerin grafiklere dönüştürülmesi suretiyle verilerdeki artış ve azalışların tespit edilmesi ve değerlendirmeye tâbi tutulması mümkün olur.

Değerlendirme basamağında öğrencinin etkin bir şekilde katılımı konunun kavranmasını sağlamaktadır. Üst düzey bilişsel seviyeye çıkarılması mümkün olacaktır.

Grafikler, önemli birer öğretim tekniği gereçleridir. Sayısal verileri daha kolay anlama, yorumlama ve algılama kolaylığı verirler. Sayılara, göze hitap eden görsel bir nitelik kazandırır. Karşılaştırma yapma kolaylığı sağlamaları nedeniyle tarih öğretiminde mutlaka kullanılması gereken yardımcı yöntemlerden biridir.

Ertürk (1995), incelediği milli tarih kitaplarının harita bakımından yeterli olmadığını belirtmekte ve bu kitaplarda karşılaştırmalı grafik ve haritaların (zaman uygarlık, olay karşılaştırmaları gibi)dikkati yoğunlaştırması bakımından tarih öğretiminde önemli bir yeri olduğunu söylemektedir.

Son zamanlarda görsel kullanımı değişen tarih öğretimi anlayışıyla daha da artmıştır. Harita, fotoğraf, karikatür... gibi görsel materyaller daha da ön plana çıkmıştır. Fakat şu bir gerçek ki ders kitaplarında ve birçok tarih kaynağında grafiğe yeteri kadar yer verilmemiştir. Sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularında ve Coğrafya derslerinde, sayısal derslerde ağırlıklı olarak kullanılmış; ama tarih dersinde çok az sayıda görülmektedir. Ağırlıklı olarak bölgede yaşayan insanların sayısını, göçleri, asker sayısını belirtmek için kullanılmıştır.

Bu durum klasikleşmiş bir düşüncedir ki tarih de bulunan birçok veri grafik haline getirilebilir. Bu düşüncenin de geri de kalacağı ortaya çıkarılabilir. Elimizdeki verilerle birçok konuda grafik materyalini oluşturabiliriz.

Kullanılan grafiklerin sayıların kolayca anlamlandırılması ve görsel olarak sayıların şekillenmesini sağlamakta aynı zamanda farklı bir görsel olduğundan dolayı öğrencinin de dikkatini çekmektedir. Kullanılan verilerin kaynaklarının belirtilmesi durumu daha da somutlaştırmakta ve ilgi çekici hale getirmektedir. Fakat bu şu demek değildir ki sürekli aynı görseli kullanalım. Yapılan yanlışlardan ve yanlış algılanan durumlardan biri tek bir yöntemin ya da tek bir görselin kesin başarı olduğunu düşünmek. Uygulanacak görselin doğru zamanda ve sürede kullanılması önemli bir noktadır.

Öğrencilerin dikkatleri; ders ortamının ışık durumundaki değişim, ani bir ses, öğretmenin sesindeki farklılık ya da genel durumdaki değişimlerle (Şengül,2013:19) çekilebileceği gibi, öğretimin hedeflerine uygun bir öğretim materyali, farklı öğretim yöntem-teknikleri ile de çekilebilir. Öğretmen bu amaçla birçok görsel (resim, fotoğraf, film, tablo, harita, karikatür, afiş vb...) ve sözel (fıkra, hikâye, roman, güncel haberler vb...) uyarıcıdan yararlanabilir. Materyal çeşitliliği dikkati dağılan öğrencilerin derse ilgilerinin yeniden sağlanması açısından oldukça yararlı olmakla birlikte, ortama sunulacak materyal ve etkinliklerin öğrenci grubunun yaşına, cinsiyetine, kültürel değerlerine uygun olması gerekmektedir. Tarih dersinde öğrencilerin dikkatini çekmek için materyal kullanımının yararının büyük olduğu araştırmalarla tespit edilmiştir (Şimşek, 2003:142; Akbaba, 2005:155).

Öğretim yöntemleriyle öğretim materyallerinin başarılı kombinasyonu ise hem dikkat çekme hem kalıcılığı sağlama hem de öğrenimden zevk alma noktalarında yararlı olacaktır. Ancak tarih derslerinde sadece anlatım yönteminin kullanılması (Kaya ve Güven,2012:675-690) ve birkaç soru-cevap deneyimi dışında derste bir hareketin görülmemesi öğrencilerden eleştiri almakta ve öğrenme yolunda sınırlı fayda sağlamaktadır. Oysaki farklı materyallerin derste sunumunun, derslerin etkinliklerle çeşitlendirilmesinin ilgi, katılım ve öğrenme yolunda fark yaratacağı açıktır. Tarih öğretmenleri, öğrencileri bireysel farklılıklarıyla tanımalı; öğretim yöntemlerini, materyallerini ve programlarını bu duruma göre geliştirmeli ve seçmelidir (Şengül,2013: 20).

Tarih dersinin şekillenmesi, planlanması ve öğretimin amaçlarına ulaşmasında etkili bir iletişim süreci gereklidir. Etkili sınıf içi iletişimin temel amacı, öğrencilerde kalıcı öğrenmeyi sağlamaktır. Bu amaçla öğretmen sınıf içi iletişimin düzenlenmesinde; çoklu semboller kullanmalı, çoklu kanal kullanmalı ve çoklu dönütler almalıdır. Bütün bu

etkinlikleri dikkate alarak düzenlenen öğrenme ortamı "çoklu öğrenme ortamı" olarak ifade edilmektedir (Yiğit, 2007: 122).Metin, resim, grafik, video, animasyon ve sesin birlikte kullanıldığı çoklu ortamların öğrenme ortamını monotonluktan kurtardığı ve öğrenmeyi arttırdığına yönelik fikirler bulunmaktadır (Akpınar, 1999: 65)

Sözel derslerden biri olan tarih dersi, materyal çeşitliliği açısından kısır bir alan olarak görülmekte (Ulusoy ve Gülüm, 2009:85; Günel,2011:30), tarih öğretmenleri ders kitabı ve notları dışına çıkamamakta bu da etkinlikten ve öğrenci ilgisinden yoksun dersler anlamına gelmektedir. Oysaki tarih dersinde kullanılabilir yöntem-teknik ve materyaller sadece hayal gücüyle sınırlıdır. Özetle ders ve dersin hedefleriyle ilişkilendirildikten sonra yararlanılamayacak materyal, uygulanamayacak etkinlik yoktur. Çelikcan tarafından gerçekleştirilen çalışmada görsel materyallerin öğretmenler tarafından en çok konuların anlaşılabilirlik düzeyini arttırmak, dersi zevkli hale getirmek, derse olan katılımı arttırmak amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tarih derslerinde öğretim materyallerinin bilinçli bir şekilde kullanılması hem öğretmen hem de öğrenciler için bilgiyi sunma, saklama, hatırlamayı hızlandırma gibi birçok işlemi ustalıkla, sıkılmadan yapabilme becerisini kazandıracaktır (Yalın, 2002: 7).

Görülüyor ki tarih dersine bakış açısını değiştirmek için görsellik ve bu görselin doğru kullanımı gerekmektedir. İlgi ve tutumu değiştirmek için öğretmene büyük rol düşmektedir.

Dokümanlar tarihte önemli bir yere sahip ve bu dokümanlardan elde edilen sayısal veriler kullanarak çıkan grafiklerin tarih dersinde kullanılması derse olan ilginin artırılmasının yanında öğrenmenin gerçekleşmesini, öğrencinin üst düzey bilgi basamaklarına çıkmasını sağlayacaktır.

2.9. İlgili Araştırmalar

Keke (2002), “**İlk ve Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Harita ve Grafiklerin Kullanımı ve Analizi**” adlı çalışmasında, Coğrafya derlerinde haritaların ve grafiklerin kullanımından bahsederken, bazı yabancı ülkelerin (ABD, İran, Yunanistan) coğrafya ders kitaplarındaki haritaları ve grafikleri de incelemiştir. Sonuç olarak, bizim ders kitaplarımızın grafik yönünden daha zengin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakat Yunanistan ve ABD’deki ders kitaplarının harita yönünden oldukça renkli olduğunu ve ders kitaplarının baskı kalitesi bakımından oldukça iyi olduğunu dile getirmektedir.

Alpan (2004), “**Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi**” adlı çalışmasında öğrencilerin ders kitaplarına yönelik tasarım ilkeleri belirlenerek bu ilkeler ışığında öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisi saptanmıştır. Grafik tasarım ilkeleri ışığında düzenlenen kitapçığında başarının olumlu yönde etkilendiğini belirtmiştir. Anlamli derecede tutum değışikliği olmadığını söylemektedir.

Yazıcı (2006)’nın, “**Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: -Küreler, Resimler –Tablolar ve Grafikler**” adlı makalesinde Sosyal Bilgilerde bilginin aktarılmasında sıkça kullanılan görsel araçlar; resimler, tablolar, grafikler, haritalar ve küreler hakkında bilgi verilmeye çalışmıştır. Gelişen ve değışen Sosyal Bilgiler müfredatı, bu araçların özelliklerinin, nasıl öğretilmesi ve incelenmesi gerektiğinin bilinmesi zorunluluğunu gündeme getirmektedir.

Sivrikaya (1989) “**Ders Kitaplarındaki Grafik Gereçlerin Eğitim Teknolojisi İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi**” adlı çalışmasında ilkokul 4. ve 5. sınıf ders kitaplarındaki resim ve fotoğraflar (grafik gereçler) eğitim teknolojisi ilkelerine ne ölçüde uyduğunu sorgulamaktadır. Resim ve fotoğrafları oluşturan öğeler, bu öğelerin düzenlenmesine ilişkin ilkeler, resim ve fotoğrafların öğretim-öğrenme ilkelerine uygunluğu ile metne katkısı konularındaki bilgilere ve ilgili araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Tepecik (1994)’in “**Grafik Tasarlama İlkelerine Dayalı Tasarım Yöntem ve Teknikleri**” adlı doktora tezi grafik tasarlama ilkelerine dayalı tasarım tekniklerine, bir grafik ürünün tasarım sürecinin ele alınışına ve biçimlendirme problemlerinin çözüm yollarına değışik bir açıdan bakmayı hedefleyen bir araştırmadır.

Bozkaya (1999), “**Yazılı ve Görüntülü Sembol Sistemleriyle Yapılan Öğretimin Örgün ve Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Başarısına Etkisi**” adlı çalışmasında öğretim türü ve sembol sistemlerinin öğrencilerin akademik başarıları, güven düzeyleri, tutumları, zaman kullanımları ve öğrenmenin kalıcılığı üzerindeki etkilerini Anadolu Üniversitesi’nde uzaktan eğitim ve örgün eğitim alan 161 öğrenci üzerinde başarı testi ve likert tipi tutum ölçeği ile denemiştir. Bu çalışmada Antropoloji konusunu işleyen 138 dakikalık görüntülü materyal ve 50 sayfalık yazılı materyal kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları genel olarak değerdendirildiğinde, sembol sistemleri değışkeni (yazılı, görüntülü, yazılı ve

görüntülü), örgün ve uzaktan eğitimdeki öğrencilerin, antropoloji konusundaki programa ilişkin genel başarılarının ve alt boyuttaki kavrama düzeyi başarılarını anlamlı olarak etkilemiştir. Özellikle örgün eğitimde yalnız yazılı sembol sistemiyle çalışan grup genel başarı ve anımsama düzeyi başarısında diğer gruplardan daha başarılı olurken, yazılı ve görüntülü materyallerle birlikte çalışan grup kavrama düzeyinde diğer gruplardan daha başarılı olmuştur. Uzaktan eğitimde ise, yazılı ve görüntülü materyallerle birlikte çalışan grup, gerek genel başarıda, gerekse anımsama ve kavrama alt boyutlarında uzaktan öğretimin diğer iki grubundan daha başarılı olmuştur.

Kalaycı (1994), “**Slaytlı ve Plânlı Eğitimin Öğrenci Başarısına Etkisi**” konulu araştırmasında, plânlı ve slayt kullanılarak yapılan eğitimin, plânlı; fakat slayt kullanılmadan yapılan eğitimden daha etkili olduğunu, plânlı ve slayt kullanılarak yapılan eğitimin geleneksel eğitimden daha etkili olduğunu, slayt kullanılan öğretim etkinliğinde, slayt görsel ve işitsel sunuda bulunma olanağı verdiği için, konunun soyut olan bölümlerinin somutlaştırılmasında slaytın etkili olduğunu belirtmiştir.

Uçar (1998), “**İlköğretimde Ders Araç-Gereçleri Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi**” konulu araştırmasını Uşak ili Türkçe, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Sınıf Öğretmenleri üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma, ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin eğitimde araç-gereç kullanımı hakkındaki görüşleri arasında fark olup olmadığını ve eğitim araçlarına yönelik tutumlarını belirtmektedir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin eğitimde araç-gereç kullanımının önemini bildikleri ancak ders araç-gereçlerini yeterince kullanmadıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ders araç-gereçleri geliştirip kullanmadıkları da belirtilmektedir.

Emiroğlu (2002), “**İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Konularının Öğretiminde Kullanılan Metod, Etkinlik ve Öğrenci Aktivitelerine Yönelik Öğretmen Görüşleri Üzerine Bir Araştırma**” başlıklı araştırmasında, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde öğretmenlerin düz anlatım, tartışma, örnek olay ve bireysel çalışmaları “sık sık” kullandığı görülmüştür. Problem çözme, grup çalışması, benzetişim, gözlem-inceleme ve işbirliğine dayalı öğretim ise öğretmenler tarafından “ara sıra” kullanılan yöntem ve metotlar arasında bulunmaktadır. Alan gezilerinin T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretmenlerince en düşük seviyede uygulandığı görülmüştür. Öğretmenlerin, öğretim süreci içerisinde yer verdiği öğrenci

aktivitelerine gelince, en fazla kullanılan ilk beş aktiviteyi şöyle sırlamak mümkündür: “Özetleme (sözlü-yazılı)”, “Not alma”, “Bir çelişkili durumu tartışma”, “Okuma” ve “Maddeleri gruplandırma”. Bu aktiviteler sözel, mantıksal ve sosyal zekâyâ yöneliktir. Emiroğlu’na göre, öğretmenlerin metod, etkinlik ve öğrenci aktivite seçimleri bazı faktörlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretmenleri, metod, etkinlik ve öğrenci aktivite seçimini sınırlayıcı ilk unsur olarak “Müfredatın yoğunluğu ve ders yılının kısalığı” nı göstermektedir. Ayrıca öğretmenler, “Öğrencinin tutumu”, “Öğrencinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumu”, “Araç-gereç yetersizliği”, “Sınıf mevcudu” ve “Konuların uygunluğu” nu diğer etkenler olarak sıralamışlardır.

Yasar (2004), **‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi** ‘ adlı araştırmasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Sosyal Bilgiler dersleri müfredat programında coğrafya ünitelerinin eğitimine ilişkin önerilen materyallerin çeşitli dünya, kıtalar ve Türkiye haritaları ile yerküreden ibaret olduğunu belirtmiştir. Fakat ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki coğrafya konularının eğitiminde harita ve yerkürenin çok yetersiz olduğunu savunmuştur. Görsel materyallerin okul idaresi, öğretmen ve öğrencilerce temin edilerek öğretme-öğrenme süreci daha kalıcı hale getirilebileceğini belirtmiştir. Görsel materyaller bir görüntü olarak kullanılırsa öğrencilerde kalıcı öğrenme sağlamayacağı bu nedenle yazılı, basılı ya da yansıtılmış görsel materyallerin sorularla çözümlenmeleri yapıldığı takdirde bu materyallerin öğrenme süreci sonunda konuyu hatırlamaya daha fazla katkı sağlayacağını savunmuştur.

Budanur (2004), **“Coğrafya Öğretiminde Görsel Araçlardan Grafiklerin Yerinde ve Etkili Kullanımı”** adlı çalışmasında ortaöğretim kurumlarında grafiklerin etkili ve yerinde kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkinliğini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara ili Altındağ ilçesinde yer alan Ankara Lisesi’nde öğrenim gören onuncu sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada Türkiye’de nüfus konusu üzerinde düzey belirlemek için deneysel çalışmadan önce ön test, çalışmadan sonra son test uygulanmıştır. Araştırma verilerine t- testi ile ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; deney grubuna uygulanan bağımsız değişken (grafiklerin etkili ve yerinde kullanımı) öğrenci başarısını arttırmaktadır.

Ünal (2003)’ın, **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarım Öğretiminin Değerlendirilmesi, İlgili Harita ve Grafiklerin Geliştirilmesi** adlı tez çalışmasının

amacı, ilköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarım ürünlerinin belirlenip bu tarım ürünlerinin son verilere dayalı, güncel harita ve grafikleri çizilerek eğitimde kullanılmasıdır. Araştırmanın evrenini Ankara merkez, il, ilçe ve köy–kasaba ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmaya 36 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmış ve veriler SPSS paket programıyla çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ders kitaplarındaki harita ve grafiklerin yetersiz düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin (1997), “**İlköğretimde Sosyal Bilgiler Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” adlı araştırmasında, yalnızca kitap ya da geleneksel eğitim materyalleri ile yetinilmemesi gerektiğini; bilgisayar, video, televizyon, internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri ile bunlara ait yazılım, kaset, CD gibi materyallerin kullanımının yaygınlaştırılarak öğrencilerin bilgiye doğrudan erişimini sağlanmasının gerektiğini savunmuştur.

Çiftçi (2002), “**Sosyal Bilgiler 6. , 7. ve 8. sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi**” adlı araştırmasında, tutum ve başarı açısından, materyal kullanımının gerçekleştirildiği deney gruplarının, geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol gruplarına göre daha başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Schiller (1963) yaptığı deneysel araştırmada uzmanlarca hazırlanan ders programları 296 öğrenci üzerinde 14 hafta süreyle uygulanmıştır. Araştırmada deneysel grupta yer alan öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde gerekli bütün öğretim materyallerini kullanmışlardır. Kontrol grubundaki öğrenciler ise ihtiyaç duydukları materyalleri kullanmışlardır. Araştırma sonunda deneysel grupta yer alan öğrencilerin başarı seviyesinin daha yüksek tespit edilmiştir. Öğretim materyallerini kullanma alışkanlığı edinen öğrencilerin daha katılımcı ve sosyal, ekonomik ve politik problemlere daha ilgili oldukları görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan ölçme araçları ve verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, “Osmanlı Devleti’nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler” öğretiminde grafik kullanımının etkinlik düzeyini belirlemek için düzenlenmiş bir deneysel desen çalışmasıdır. Deneysel desen araştırmalarında değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi keşfedilmesi amaçlanmıştır (Büyüköztürk,2007: 3). Bu araştırmada denekler yansız (seçkisiz, random) olarak deneysel işleme atanmıştır.

Bu araştırmada karışık bir desen olan öntest-sontest kontrol gruplu desen (ÖSKD) çalışması uygulanmıştır. Katılımcılar, deneysel işlemden önce ve sonra bağımlı değişken olan grafik kullanımı ile ilgili olarak ölçülmüştür. ÖSKD, bir ilişkili desendir (Büyüköztürk,2007: 19). Aynı kişilere bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülür. Bununla birlikte, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması nedeniyle de bu desen, ilişkisizdir.

Tablo 1: Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen (ÖSKD) Çalışması

	ÖN TEST		SON TEST	
GD	R	O1	X	O3
GK	R	O2		O4

GD deney grubunu, GK kontrol grubunu; R, deneklerin gruplara yansız atandığını; O1 ve O3, deney grubunun ön test ve sontest ölçümlerini; O2 ve O4, kontrol grubunun ön test ve son test ölçümlerini; X deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir (Büyüköztürk, 2007: 21).

Deneysel çalışmada, deneklerin seçimi yansız olarak yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına ait denekler yansız atama ile saptanmıştır. Seçkisiz yolla oluşturulan deney ve gruplarına " Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler " konusu ile ilgili bir kez deney öncesi bir kez de deney sonrası düzey belirleme testi verilmiştir.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubu Bağımsız Değişkeni

	ÖNTEST		SONTEST
Deney Grubu	O1	Grafiklerin kullanımı ile konunun öğretimi	O3
Kontrol Grubu	O2	Konunun ders kitabı ile öğretimi	O4

Araştırmanın ilk bölümünde deney ve kontrol gruplarına ön test uygulanmıştır. Kontrol grubuna "Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler" konusu ders kitaplarında yer alan klasik öğretim yöntemleri ile verilirken, deney grubuna konu ile ilgili hazırlanmış olan grafikler kullanılarak öğretim gerçekleştirilmiştir. Öğretim sonucunda deney ve kontrol gruplarına sontest uygulanmıştır. Deneysel çalışmada bağımsız değişken, hazırlanan grafiklerin kullanımı ile sadece ders kitaplarında yer alan geleneksel öğretimde hangi bağımsız değişkenin öğrenci başarısında daha etkili ve verimli olduğu araştırılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Deneysel nitelikteki bu araştırmanın evrenini, Kastamonu ilinde yer alan Kuzeykent Anadolu lisesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı Kastamonu ilinde yer alan Kuzeykent Anadolu Lisesi' nin 2012-2013 öğretim yılının II. Kanaat döneminde okuyan onuncu sınıf (10E-10F şubeleri) öğrencileri oluşturmaktadır. Bu sınıfların seçilmesinde; öğrencilerin ilköğretim başarı puanları, okuldaki başarı ortalamaları, sınıf mevcutlarının birbirine yakın olması (25 kişi) ve grupların hazır bulunuşluk düzeyi gibi

faktörler etkili olmuştur. Bu faktörlerin etkisinde seçilen eş seviyedeki deney ve kontrol gruplarında önemli bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının denklliğini sağlamak için her iki gruba da öntest verilmiştir. Grupların öntest puan ortalamaları arasındaki fark t-testi ile test edilmiştir.

Tablo 3 : Grupların Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki t-Testi

Grup	N	X	S	t
Deney	25	28,00	8,7	1,53
Kontrol	25	27,60	15,9	

Tabloda görüldüğü gibi ön test puanlarının deney grubu için aritmetik ortalaması $X = 28.00$, kontrol grubu için aritmetik ortalaması $X = 27.60$ dir.

Deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını kontrol etmek için yapılan t-testi sonucunda t değeri = 1,53 olarak hesaplanmıştır. Bu değer $P \leq .05$ düzeyinde istatistiksel olarak farklı olmadığı görülmüştür. Bu veriler deney ve kontrol gruplarının " Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler " konusuna ait başarıları ve ön bilgileri ile öntest puanları açısından birbirine denk olduklarını göstermektedir.

Deney grubunda 25, kontrol grubunda 25 olmak üzere araştırma gruplarında toplam 50 öğrenci vardır, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin sayısı mevcut açılarından birbirine eşittir.

3.3. Verilerin Toplanması

İlk aşamada ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak Talim Terbiye Kurulu onaylı çeşitli tarih kitapları, onuncu sınıf Tarih müfredat programı (amaç, içerik, öğretim süreçleri, değerlendirme), akademik düzeyde tarih öğretimiyle ilgili çeşitli kitaplar, süreli yayınlar, bilimsel makaleler, çeşitli eğitim kitapları ayrıntılı bir şekilde taranmıştır.

İkinci aşamada ise tarih öğretiminde, "Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler" müfredat programındaki (10. sınıf) amaç, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme göz önüne alınarak "Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında

Meydana Gelen Değişmeler" konusunun öğretiminde kullanılacak konuya, amaca, seviyeye, kullanma ortamına uygun grafik türleri tespit edilmiş, grafik haline getirilecek veriler toplanıp, tablolar oluşturularak grafikler hazırlanmıştır.

Eğitim alanındaki gelişmeler araştırılarak verilerle grafikler hazırlanmasının yanında resimlerle de anlatım daha zenginleştirilmiştir. 19. yy da açılan okullar ve öğrenci sayıları kullanılarak çeşitli grafikler hazırlanmıştır. Bununla birlikte öğrencilere bu grafikler akıllı tahta aracılığıyla aktarılmak için uygun programlar oluşturulmuştur. Öğrencilere de çalışma kağıtları hazırlanmıştır ve sorular yöneltilerek öğrencilerin derse etkin katılımı sağlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü aşamada " Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler " konusu ile ilgili tarih müfredat programındaki (10.sınıf) amaç, içerik ve değerlendirme göz önüne alınarak öntest ve sontest olarak kullanılmak üzere bir ölçme aracı oluşturulmuştur. Konunun bütün hedef ve davranışlarını yoklayacak şekilde hazırlanan ve konuyla ilgili uzman kişilere incelettirilen bu ölçme aracındaki soruların; konuyla ilişkili olduğu, konunun hedef ve davranışlarını kapsadığı, genel olarak açık ve anlaşılabilir olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle ölçme aracının görünüş, kapsam ve yapı geçerliliğinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Deneysel çalışmadan önce öntest; deney ve kontrol gruplarına aynı anda uygulanmıştır. Uygulamaya katılan öğrencilerin testi daha önceki bilgilerine dayanarak cevaplamaları istenmiştir.

Deneysel çalışmanın devam ettiği süre içerisinde araştırmanın güvenilirliğini etkilememesi için öntest sonuçları deney ve kontrol grubundaki öğrencilere açıklanmamıştır. Konunun öğretimi, deney grubuna konuya, amaca, seviyeye, uygun olarak hazırlanan grafikler kullanılarak, kontrol grubuna da sadece ders kitaplarını kullanılarak gerçekleştirilmiştir..

Uygulama sonrasında, öğrenmenin ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemek üzere ölçme aracı, deney ve kontrol grubuna sontest olarak uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada ölçme aracı, öntest–sontest olarak deney ve kontrol gruplarına uygulanmıştır. Toplanan verilerin analizinde SPSS 15 paket program kullanılmıştır. Ölçme

aracından elde edilen sonuçlar araştırmacı tarafından SPSS 15 paket programına işlenmiş, bu program yardımıyla istatistikî çözümler ve analiz yapılmıştır.

Verilerin analizinde aritmetik ortalama ve standart sapma istatistiklerinden yararlanılmıştır. Deney ve kontrol grubunun öntest-sontest fark puanlarına ait ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek amacıyla ilişkisiz gruplar için t-testi uygulanmıştır. Her iki grubu oluşturan değerlerin normal dağılıma sahip olması durumunda uygulanacak t- istatistiğinde; % 5 önem düzeyi ve anlamlılık düzeyi .05 baz alınarak yorumlanacaktır.

BÖLÜM IV

BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde, “Osmanlı Devleti’nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler” konusunun; geleneksel yöntemlerle anlatılan kontrol grubu ile amaca uygun olarak hazırlanmış grafiklerin sunumu ile anlatılan deney grubunun BÖLÜM III’ de açıklanan yöntemlerle elde edilen verilerin istatistikî analizleri sonucunda varılan bulgulara ve bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada birbirine eş seviyedeki kontrol ve deney grupları yansız atama yöntemiyle oluşturulmuştur. Deney ve kontrol gruplarına öntest uygulanmış, grupların seçilen konuyla ilgili önbilgilerinin olup olmadığı kontrol edilmiştir.

Bağımlı gruplar için t-testi (Paired Samples t-Test); aynı grup üzerinden aynı ölçme aracıyla iki defa ölçüm alındığında bu ölçümlere ilişkin ortalamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test eden analizdir (Turgut, 2009:206).

Tarih öğretiminde öğrencinin akademik başarısını artırmada grafiklerin kullanımının etkisini belirlemek amacıyla hazırlanan ölçme aracı, deneysel çalışmadan önce deney ve kontrol gruplarına öntest olarak uygulanmıştır.

Araştırmanın birinci alt probleminde deney ve kontrol gruplarının öntest puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Öntest Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Grup	N	X	S	T	p≤. 05
Deney	25	28,00	8,7	1,53	.88
Kontrol	25	27,60	15,9		

Tablo 4 deki analiz sonuçlarına göre; deney grubu öğrencilerinin ön test puanları ortalaması 28,00 kontrol grubu öğrencilerinin ise 27,60'tır. Deney ve kontrol gruplarının puan ortalamaları karşılaştırıldığında grupların puanlarının istatistiksel olarak farklı olmadığı görülmektedir [$t(58)= 1,53$; $p \leq .05$]. Bu verilere dayanarak deney ve kontrol gruplarının başarılarının birbirine denk olduğu söylenebilmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminde deney ve kontrol gruplarının sontest puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 5 de gösterilmiştir.

Tablo 5: Son test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- testi Sonuçları

Grup	N	X	S	T	$p \leq .05$
Deney	25	76,00	8,89	5,77	.000
Kontrol	25	57,60	11,46		

Tablo 5'teki analiz sonuçlarına göre; deney grubunun sontest puanları ortalaması 76,00 iken kontrol grubu öğrencilerinin sontest puanları ortalaması ise 57,60'tır. Deney ve kontrol gruplarının sontest puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre; grafiklerin etkili ve yerinde kullanıldığı öğretim yöntemi deney grubu puanlarının ortalamasının, geleneksel yöntemlerle anlatılan kontrol grubunun puanlarının ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir [$t(58)= 5.77$; $p \leq .05$]. Bu bulgu "Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler" konusunda grafiklerin kullanımının tarih öğretiminde öğrenci başarısını arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt probleminde deney ve kontrol gruplarının öntest-sontest fark puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6 : Öntest-Sontest Fark Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- Testi Sonuçlar

Grup	N	X	S	T	p≤. 05
Deney	25	47,80	10,0	5,10	.000
Kontrol	25	30,00	15,3		

Tabloda görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunun fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır. Deney grubunun öğrencilerinin fark puanlarının ortalamaları 47.80, kontrol grubunun fark puanlarının ortalaması ise 30.00'dır. Deney ve kontrol grubunun öntest ve sontest puanları arasındaki fark istatistiksel olarak $t(8)=5.10$, $p \leq .00$ 'dır. Grafik yöntemi ile tarih öğretimi alan öğrencilerin öğrenme düzeylerinin ortalamalarının ($X =47.80$) , sadece geleneksel yöntemle ders işlenen deneklerin öğrenme düzeylerinden ($X=30.00$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Deney grubu ile kontrol grubunun fark puanları arasında $p \leq .05$ düzeyinde anlamlı bir fark olması, deney grubunun başarısının grafiklerin yerinde ve etkili kullanıldığına bağlı olduğunu göstermektedir. Deney ve kontrol gruplarının sontest puanlarında artış gözlenmiştir. Fakat uygulama sonrasında öğrenmenin deney grubunda anlamlı düzeyde artış sergilenmiştir. Deney grubunun ve kontrol grubunun öntest –sontest puan farklarının sonucu olan $t=5.10$ 'luk değer dikkat çekici düzeyde yüksektir. Bu durum, konunun deney grubuna grafiklerle aktarılmasından ileri gelmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt probleminde deney ve kontrol gruplarının öntest sontest toplam puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7 : Öntest- Sontest Toplam Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Arası Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Grup	N	X	S	T	p≤. 05
Deney	25	104,00	14,5	4,37	.000
Kontrol	25	85,20	15,0		

Tablo 7'deki analiz sonuçlarına göre; deney grubunun öntest-sontest toplam puanları ortalaması 104.00, buna karşılık kontrol grubunun öntest- sontest toplam puanları ortalaması 85.20'dir. Deney ve kontrol grubunun öntest-sontest toplam puanlarının ortalamalarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre; “Osmanlı Devleti’nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler” konusunda, grafiklerin kullanıldığı deney grubu öntest- sontest toplam puanları ortalamalarının, grafiklerin kullanılmadığı kontrol grubu öntest-sontest toplam puanları ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir [t(58)= 2.437; p≤.000)]. Bu bulgu deney grubunda grafiklerin kullanımı ile konunun öğretiminden sonra deney grubundaki öğrencilerin başarısının kontrol grubundaki öğrencilerin başarısına göre artış olduğunu göstermektedir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt probleminde; deney grubunun öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Deney Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	S	R	T	p≤. 05
Öntest	25	28,00,	8,77	.090	-23,754	.000
Sontest	25	76,00	8,89			

Tablo 8'deki analiz sonuçlarına göre; deney grubu öğrencilerinin öntest puanları ortalaması 28.00 sontest puanları ortalaması ise 76.00'dır. Deney grubunun öntest-sontest

puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre; grafiklerin kullanımı ile konunun verilmesinden sonra uygulanan sontest puanları ortalamalarının, deney başlamadan önce uygulanan öntest puanları ortalamalarından istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmektedir [$t(29)=-25.170$; $p \leq .05$]. Bu bulgu deney grubunda grafiklerin kullanımının konunun öğretiminde öğrenci başarısını arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt probleminde; kontrol grubunun öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Kontrol Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	S	R	T	$p \leq .05$
Öntest	25	27,60	9,907	.939	-9,820	.000
Sontest	25	57,600	11,46			

Tablo 9'daki analiz sonuçlarına göre; kontrol grubu öğrencilerinin öntest puanları ortalaması 27.60, sontest puanları ortalaması ise 57.60'tır. Kontrol grubunun öntest-sontest puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre; sadece düz anlatım kullanılarak yapılan öğretimin sontest puanlarının ortalamasının deneysel çalışma başlamadan önce uygulanan öntest sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir [$t(29)=-8.500$; $p \leq .05$]. Ancak öntest, deney öncesinde yani konunun verilmesinden önce uygulandığı için sontestin lehine bir anlamlılık çıkması doğal bir sonuçtur. Çünkü hangi öğretim yöntemi veya araç-gereç kullanılırsa kullanılsın, program bitiminde öğrencilerde belirli düzeyde bir ilerleme sağlanması öğretim süreçlerinde öğrenciye kazandırılmak istenen kazanımlardan bir tanesini oluşturmaktadır.

Deney grubunun öntest-sontest puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre; grafikler ile konular öğrenciye aktarıldıktan sonra uygulanan sontest puanları ortalamalarının, deney başlamadan önce uygulanan öntest puanları ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir [$t =$

23.754; $p \leq .05$]. Bu bulgu deney grubunda grafiklerin etkili ve yerinde kullanımının konunun öğretiminde öğrenci başarısını artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Grafiklerin etkili ve yerinde kullanılmasının öğrenci başarısına etkisinin araştırıldığı bu tez çalışmasında amaç ve alt amaçlar şöyle belirlenmiştir:

- Öğrencilerin giriş düzeyleri belirlenmiştir (deney = 28.00, kontrol = 27.60). Deney ve kontrol gruplarının öntest puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu verilere dayanarak deney ve kontrol grupları konuya ait başarı ve öntest puanları ortalaması açısından birbirine denktir.
- Deney ve kontrol gruplarına uygulanan deneysel çalışma sonucunda deney grubunun sontest puanları ortalaması (76.00) ile kontrol grubunun sontest puanları ortalaması (57.60) arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Her iki grubun sontest puanlarında önteste göre anlamlı düzeyde bir artış söz konusudur. Fakat uygulama sonrası öğrenme deney grubunda daha fazladır. Bu bulgu grafiklerin etkili ve yerinde kullanımının, tarih öğretiminde öğrenci başarısını artırmada etkili olduğunu göstermektedir.
- Grafiklerin kullanıldığı deney grubunun öntest-sontest fark puanları ortalaması (47.80) ile grafiklerin kullanılmadığı kontrol grubu öntest-sontest fark puanları ortalaması (30.00) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Grafiklerin kullanıldığı deney grubu öntest-sontest toplam puanları ortalaması (104.00) ile grafiklerin kullanılmadığı kontrol grubu öntest-sontest toplam puanları ortalaması (85.20) arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Öğretimden sonra deney grubundaki öğrencilerin başarısında kontrol grubundaki öğrencilerin başarısına nazaran bir artış olduğu görülmektedir. Yapılan deneysel çalışmada grafiklerin kullanımı ile yapılan öğretimin etkili ve verimli sonuçlar ortaya çıkardığı görülmüştür.
- Deney grubunda grafiklerin kullanımı ile gerçekleştirilen öğretim sonucunda bu grubun sontest puanları ortalaması ile öntest puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu deney grubunda grafiklerin kullanımının öğrenci başarısını artırmada etkili bir faktör olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Kontrol grubuna sadece ders kitaplarıyla konunun öğretilmesi sonucunda bu grubun sontest puanları ortalaması ile öntest

puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark olduğu meydana çıkmıştır. Öntest, deneysel çalışma öncesinde uygulandığı için sontestin lehine bir anlamlılık çıkması doğal bir sonuçtur.

- Deney ve kontrol grubunun öntest ve sontest puanları ortalaması arasında fark olması istatistiksel olarak anlam taşımaktadır. Deney ve kontrol grubunun sontest puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark olması, deney grubunda kullanılan grafiklerden ileri gelmektedir. Her iki grubun da sontest puanları ortalamasında önteste göre anlamlı düzeyde bir artış söz konusudur. Fakat deney grubunun sontest puanı kontrol grubunun sontest puanından anlamlı bir düzeyde daha yüksektir. Bu da, konunun deney grubuna konuya, amaca, seviyeye uygun olarak hazırlanan grafiklerin etkili ve yerinde kullanımıyla öğretilmesinden ileri gelmektedir. Tarih öğretiminde grafiklerin etkili ve yerinde kullanımı öğrenci başarısını artırmada etkilidir.

5.2. Öneriler

Gelişen ve değişen dünyamızda öğretmenlerimizin öğrenme ortamını etkin kılmak için gösterdikleri uğraşta, öğretim teknolojilerinin ve öğretim araçlarının yeri ve önemi büyüktür. Öğrenme ile ilgili yapılan araştırmalar öğrenmelerin çoğunun görsel betimlemeler yoluyla gerçekleştiğini göstermektedir. Öğrencide tarihsel becerilerini gerçekleştirmek için görsel araçlar kullanılmalıdır.

Her öğretmen öğretimde kullanılacak olan araçların, yöntem ve tekniklerin neler olduğunu, birbirleriyle ilişkilerini, belli hedef davranışları kazandıracak öğretim ortamlarını nasıl oluşturacağını bilmeli, bu araçları ve yöntemleri öğrenme alanındaki araştırma ve kuramlara bağlı kalarak, etkili ve yerinde kullanılmalıdır. Görsel aracın verimli ve etkili kullanılabilmesi için o aracın kendine özgü özellikleri ve kullanım alanları iyi bilinmelidir.

Kullanılacak olan görsel araç; öğretim programındaki kazanımlara, konuya ve öğrenci gereksinimlerine uygun olarak seçilmeli; aracın içerdiği bilgiler doğru, güncel, açık ve anlaşılabilir olmalıdır. Öğrencinin ilgisini çeken, düşünmesine ve derse katılmasına olanak sağlayacak şekilde seçilen görsel araçlar; öğrenciyi güdülemeli ve ayrıca zaman ve maliyet açısından da uygun olmalıdır.

Tarih öğretiminde soyut olan konuları somutlaştırmak için konulara uygun şekilde harita, grafik, şekil, resim gibi görsel araçlar etkili ve yerinde kullanılmamıştır. Tarihi olaylarda soyut olan sayısal verileri açık ve net bir şekilde göstermek, açıklamak, analiz ve yorumunu kolaylaştırmak için özellikle grafikler kullanılmalıdır. Fakat kullanılacak olan grafik amaca uygun seçilmeli ve iyi bir şekilde tasarlanmalıdır. Eğilim ve dalgalanmalar, çizgi ve alan grafikleri; miktar, pasta ve halka grafikleriyle gösterilmeli, verileri karşılaştırmak için de sütun, çizgi ve resimli grafikler kullanılmalıdır. Kullanılacak olan her türlü grafik öğretim tasarımı ilkelerine uygun olarak hazırlanmalıdır.

Grafiklerin uygun materyallerle desteklenmesi ve kullanılan materyallerin birbirlerine uygunluğuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin gelişim düzeyleri ve bireysel farklılıkları göz önüne alınarak hazırlanan grafik türlerine ders süreci içerisinde yer verilmesi öğrencilerin grafiklerle yaşamları arasında bağ kurmasını sağlayacaktır. Öğrencilerin de farklı bakış açılarını ve çok yönlü düşünmeyi geliştirmek için grafiksel düşünme becerisinin gelişimine zemin hazırlayacaktır.

Tarih öğretiminde grafiklerin kullanımının öğrenci başarısını arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle de ders kitaplarında grafiklerin boyutları büyütülmeli ve grafiklerin sayısı artırılmalıdır. Öğretmenlerin öğretim tasarımı ilkelerine ve kazanımlara uygun olarak grafikler hazırlayarak tarih öğretiminde bu grafiklerden yararlanmalarını kalıcı bir öğrenme sağlanmasında etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (1998). Tarih Derslerinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri. *Tarih Öğretimi Ve Ders Kitapları Sempozyumu*. Haz: Salih Özbaran. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Akbaba, B. (2005). Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 6(1)*. s.185-197.
- Akdeniz, F. (2006). *Olasılık Ve İstatistik*. Ankara.Nobel Kitabevi.
- Akpınar, Y. (1999). *Bilgisayar Destekli Öğretim ve Uygulamalar*. Ankara: Anı Yay.
- Akyüz Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1982'ye)*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Algan E. (1999). *Fotoğraf Okuma ve Görüntü Çözümlemesine Giriş*. Eskişehir: Çözüm İletişim Yay.
- Alkan, C. (1998). *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Alkan, M.Ö.(2000). *Tanzimattan Cumhuriyete Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924*. C.6. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Arıcı, Hüsnü. (1997). *İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar*. Ankara: Metaksan Yayınları.
- Arıkan, R. (2000). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Arıkan, R. (2003). *Grafikler*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Aslan Z. ve Doğdu S. (1993). *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim Araç- Gereçleri*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Ata, B. (2000). Atatürk, Tarih Öğretimi ve Müzeler. *Türk Yurdu, 160*. s.85-90.
- Ata, B. (2002a). Tarih Öğretiminde Dokümanlarla Öğretim Yaklaşımı. *Türk Yurdu, 175*, s.80-86.
- Ata, B. (2002b). Bahaeddin Yediyıldız İle Tarih Araştırmaları ve Öğretim Konusunda Söyleşi. *Türk Yurdu, 175*, 49-53.
- Avralıoğlu, Z. (1977). *İstatistik*. Ankara.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Becer, E. (1997). *İletişim ve Grafik Tasarımı*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Binbaşıoğlu, C.(1974). *Öğretim Metodu ve Uygulama*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Bozkaya, M. (1999). *Yazılı ve Görüntülü Sembol Sistemleriyle Yapılan Öğretimin Örgün Ve Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Başarısına Etkisi*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Budanur, T. (2004). *Coğrafya Öğretiminde Görsel Araçlardan Grafiklerin Etkili Ve Yerinde Kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Büyüköztürk, Şener. (2001), *Deneysel Desenler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cillov, H. (1976). *İstatistik Tekniği Ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Collingwood R.G. (1990). *Tarih Tasarımı*. (Çev. Kurtuluş Dinçer). İstanbul: Ara Yay.
- Çelikcan, Ş. (2005). *Görsel Materyallerin 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Ünitelerinde Kullanılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çil, B. (2000). *İstatistik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Darch C. & Eaves R.C. (1986). Visual Displays To Increase Comprehension Of High School Learning Disabled Students, *The Journal Of Special Education*, 20, 309-318.
- Demircioğlu, İ.H. (2004). Tarih Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği), *Bilig*, 31, 71-84
- Demircioğlu, İ. H. (2008). Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 12, 431-450.
- Demircioğlu, İ.H. (2012). Tarih Öğretimi, H. Demircioğlu, İ.Turan (Ed.), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. 1-12. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö., Seferoğlu S. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Derman, İ. (1991), *Fotoğraf ve Gerçeklik*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık

- Deryakulu, D. (2006). *İçerik Türlerine Dayalı Öğretim*. Ankara: Nobel Yay.
- Dilek D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Egan, M. (1999). Reflections On Effective Use Of Graphic Organizers. *Journal Of Adolescent And Adult Literacy*, 42(8), 641.
- Ertürk, S. (1995). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan.
- Fines, J. (1996). Evidence The Basis Of The Discipline?, H.Bourdillon (Ed.) *Teaching History*. London: Routledge.
- Günel, H. (2011). *Tarih Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Eğitim Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri (Erzurum Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Güngördü, E. (1999). *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Ankara: İdeal Copy Matbaası.
- Güngördü E. (2002). *Coğrafya'da İstatistik Metodları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güngördü, E. (2003). Öğretimde Görsellik ve Görsel Araçlarda Bulunması Gereken Özellikler. *Milli Eğitim Dergisi*, (157), 70-74.
- Gürer, L. (1990). *Temel Tasarım*. İstanbul: İTÜ Matbaası.
- Gürsakal, N. (2000). *İstatistiğin Abc'si*. Bursa: Marmara Kitabevi
- Gürsakal, N. (2008). *Betimsel İstatistik*. Bursa.
- Husbands, C. (2000). *What Is History Teaching? Language, Ideas And Meaning In Learning About The Past*. Buckingham and Philadelphia: Open University Press.
- Işık, H. (2008). "Tarih Öğretiminde Dokümanların Kullanımının Öğrencilerin Başarısına Etkisi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16/2, 389-402.
- Kabapınar Y. (1998). Kredili Sistem ve Lise Tarih Kitapları. *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Buca Sempozyumu*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistiksel Teknikleri*. Ankara: Tek Işık Yayınları.
- Kaya, R., Güven, A. (2012). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının İşlenişi ve Tarihin Değeri İle İlgili Görüşleri, *Turkish Studies*, 7/2, 675-691.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim Teknolojileri Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yay.
- Kayaoğlu T. (2001). *Maarifi Umumiye Nezareti Tarihçesi Teşkilat ve İcraatı*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Köstüklü, N. (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Günay Ofset.
- Levstik L.S. & Barton K.C. (2005). *Doing History*. New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates Publishers.
- MEB (2011). Ortaöğretim 10.Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı 10. Sınıf Seçmeli Tarih Dersi Öğretim Programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Nelson, M.R. (1987). *Children and Social Studies*. New York.
- Özbaran, S. (1992). *Tarih ve Öğretimi*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Özgüç, N. (1994). *Beşeri Coğrafya'da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri*, İstanbul: İst. Üniv. Fen-Edb. Fak. Yay.,
- Öztürk, M.K. (2002). Liselerde Coğrafya Öğretiminde Araç, Gereç, Materyal Kullanımı ve Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 126-129.
- Öztürk, İ.H. (2009). Ortaöğretim Tarih Programları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *The First International Congress Of Educational Research*, 1-3 May 2009, Çanakkale.
- Özyürek, L. (1983). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Safran, M. (1993). Ders Kitaplarındaki Türk Dünyasına İlişkin Bir Çalışma. *Uluslararası Türk Dünyası Tarih Araştırmaları Sempozyumu*.

- Safran, M., Köksal H. (1998). Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 71-86.
- Safran, M. (2002). Türk Tarihi Öğretimi Meseleleri, *Türkler*, C. 17, Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Safran, M. (2003). *Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma*. Ankara (Basılmamış Araştırma).
- Safran, M. (2006). *Tarih Eğitimi: Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sakaoğlu, N.(2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Somersan, S. (1998). Sözlü Tarih Araştırmacılık ve Tarih Yazımına Katılım, (Ed.) Salih Özbaran, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Sempozyumu*, İzmir: Dokuz Eylül Yay.
- Sönmez, B. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pepem Yayıncılık.
- Şengül, T. (2013). *Animasyon Destekli Haritalarla Tarih Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Mekan Algılarına Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şenol, Ş. (2008). *Tanımlayıcı İstatistik*. Ankara: Nobel Yay.
- Şimşek, N. (1997). *Derste Eğitim Teknolojisi Kullanımı*. Ankara: Anıl Matbaası.
- Şimşek, A. (2003). Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı. *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 143-157.
- Tekeli, İ. (2000). İlköğretim Okulları Ve Liselerde Tarih Eğitimi. *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*, ODTÜ Kongre Ve Kültür Merkezi, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Tepecik, Adnan. (1994). *Grafik Tasarlama İlkelerine Dayalı Tasarım Yöntem Ve Teknikleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Toklu, S. (1997). *Öğretmen Algısına Göre İlkokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Turan, İ. (2012). Tarih Öğretiminde Bilişim Teknolojileri. İ.H. Demircioğlu- İ. Turan. (Ed.), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. 207-223. Ankara: Pegem Akademi,
- Turgut Y. (2009). Verilerin Kaydedilmesi, Analizi, Yorumlanması: Nicel ve Nitel. A. Tanrı Ögen (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 191- 249. Ankara: Anı Yayınları.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2). s. 85-99
- Üçyiğit, E. (1977). Okullarımızda Tarih Öğretimi. *Felsefe Kurumu Seminerleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Variş, F. (1981). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara.
- Yalın, H.İ. (2000). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yay.
- Yalın, H. İ. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. 6.Baskı, Ankara: Nobel Yay. Dağ.
- Yanpar, Ş.T., Yıldırım, S. (1999), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı Yayınları.
- Yanpar, T. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı Yay.
- Yaşar, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 163, 104-109.
- Yazıcıoğlu, Y. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yiğit, N. (2007). Araç Gereç Geliştirme, N. Yiğit (Ed.), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Trabzon: İber Matbaa.
- Yuvalı A. (1987). Cumhuriyet Döneminde Tarih Öğretimi. *Türk Kültürü*, 25/291, 389-397.

EKLER

EK 1: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.0.37.05.00.044- 7672

Konu : Anket

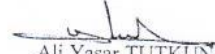
02 Mayıs 2012

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜNE
Merkez Kampüs Girişi Milas Sokak No:15
06500 Teknikokullar/ANKARA

İlgi: 03/04/2012 tarih ve 2798 sayılı yazınız.

Enstitünüz Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Da
Yüksek Lisans öğrencisi Yelda GÜDÜ'nün "**Tarih Öğretiminde Grafiklerin Etkili ve Yerinde
Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi**" konulu anketi İlimiz merkez Kuzeykent Anadolu
Lisesinde uygulamasının uygun görüldüğüne dair 02 Mayıs 2012 tarih ve 7631 sayılı Valilik Oluru ekt
gönderilmiştir.

Araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde Müdürlüğümüze araştırmanın ik
örneğinin CD'ye kayıtlı olarak vermesine ilişkin ekte gönderilen taahhütname ile okul ve kurumlard
yapılmasına izin verilen araştırma uygulanmasında olabilecek fiziki zararları karşılama taahhüdünü
araştırmacı tarafından imzalanarak gönderilmesinin sağlanmasını arz ederim.

Ali Yaşar TUTKUN
Milli Eğitim Müdürü V.

EK:

- 1-1 ad. Valilik Onayı (1 sayfa)
- 2-1 ad. Anket Formu (23 sayfa)
- 3-2 ad. Taahhütname (2 sayfa)

İl Milli Eğitim Müdürlüğü
37100/KASTAMONU
Tel: 0366 2141517-2141001-2146494
Faks: 0366 2146494
kastamonu.meb.gov.tr
http://kastamonu.meb.gov.tr

EK 1: (Devam)

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.0.37.05.00.044- 7631

02 Mayıs 2012

Konu:Anket

VALİLİK MAKAMINA
KASTAMONU

- İlgi:a)Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğününün 20/03/2012 tarih ve 4506 (Genelge No:2012/13)sayılı emirleri.
b)Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsününün 03/04/2012 tarih ve 2798 sayılı yazıları.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsününün ilgi yazıları ile Enstitüleri Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yelç GÜDÜ'nün "**Tarih Öğretiminde Grafiklerin Etkili ve Yerinde Kullanılmasının Öğrenci Başarısının Etkisi**" konulu anketi İlimiz merkez Kuzeykent Anadolu Lisesinde uygulamak istediği bildirilmektedir.

Söz konusu Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yelda GÜDÜ'nün **Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunca uygun görülen "Tarih Öğretiminde Grafiklerin Etkili ve Yerinde Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi"** konulu anketi (23 sayfa) 2011-2012 eğitim öğretim yılında İlimiz merkez Kuzeykent Anadolu Lisesinde eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan der öğretmenleri ve okul yönetimiyle işbirliği içinde gönüllülük esasına uygun olarak uygulama Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Bilal YILMAZ
Milli Eğitim Müdürü

OLUR

32/04/2012

Hasan ERKAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Milli Eğitim Müdürlüğü
37100/KASTAMONU
Tel: 0366 2141517-214 1001-2144494
Faks: 0366 2146494
kastamonu.mem@meb.gov.tr
http://kastamonu.mem.gov.tr

EK 2: 10. Sınıf Ders Planı

Ders: Tarih

Ünite: XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki Kültürel Gelişmeler

Konu: Osmanlı Devleti'nde Eğitim Alanında Meydana Gelen Değişmeler

Kazanım:

- Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne de yer verilecektir.
- Azınlık ve yabancı okulların faaliyetlerine de değinilecektir.
- Klasik eğitimle modern eğitim arasındaki farka değinilecektir.

Kullanılan Araç- Gereçler: Grafikler- Resimler-Harita

Ön Hazırlık: Uygulayıcı tarafından konu belirlenerek ilgili grafikler bulunur ya da hazırlanır. Derste kullanılacak çalışma kağıtları hazırlanır.

İşleniş:

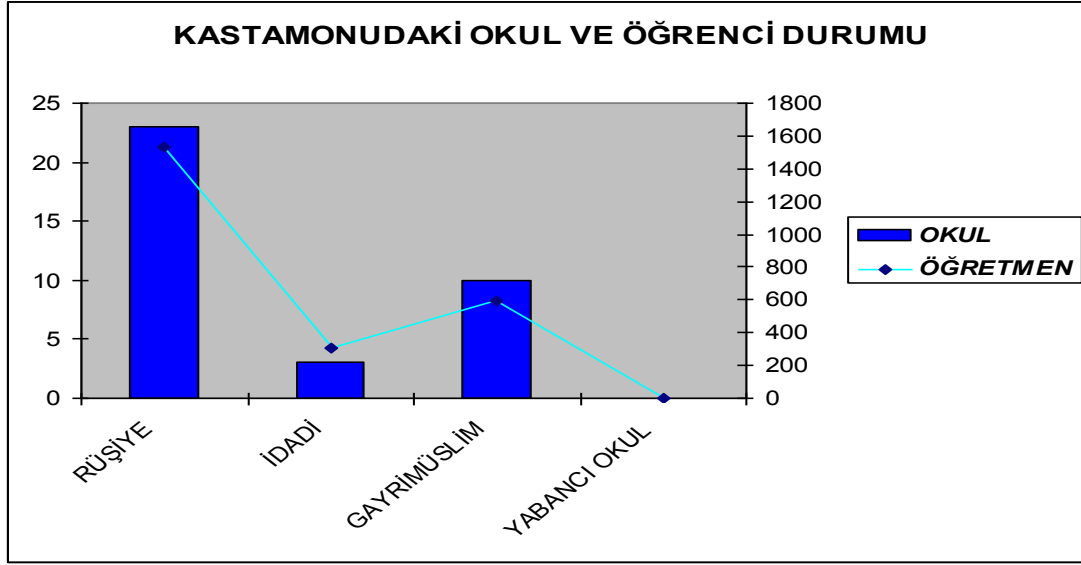
Derse başlamadan önce öğrenci hedeften haberdar edilir. Daha sonra sorularla öğrencinin dikkati konuya çekilir. “İlimizde ne tür okullar var? Bu okullar zamanla değişmiş midir? Şimdi de şöyle bir geçmişe bakalım sizce Osmanlı Devleti'nde ne tür okullar vardı? Osmanlı son dönemlerde ne tür okullara ihtiyaç duymuş olabilir?...” gibi sorularla hem dikkat çekilmeye çalışılır hem de öğrencilerin güdülenmesi sağlanır.

Daha sonra eğitimle ilgili kavramlardan bahsedilir. Okul türleri hakkında bilgi verilir. (Rüştiye, İdadi, Sıbyan Mektebi...)Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri tespit edilir. Gerekirse ön bilgiler tekrar edilir. Akıllı tahta aracılığıyla grafikler öğrencilere gösterilerek beraber etkin bir şekilde ders işlenir. Öğrencilere verilen çalışma kağıtlarıyla onların yorum yapmalarını sağlanır. Diğer derslerde de sırama bu şekilde planlanır.

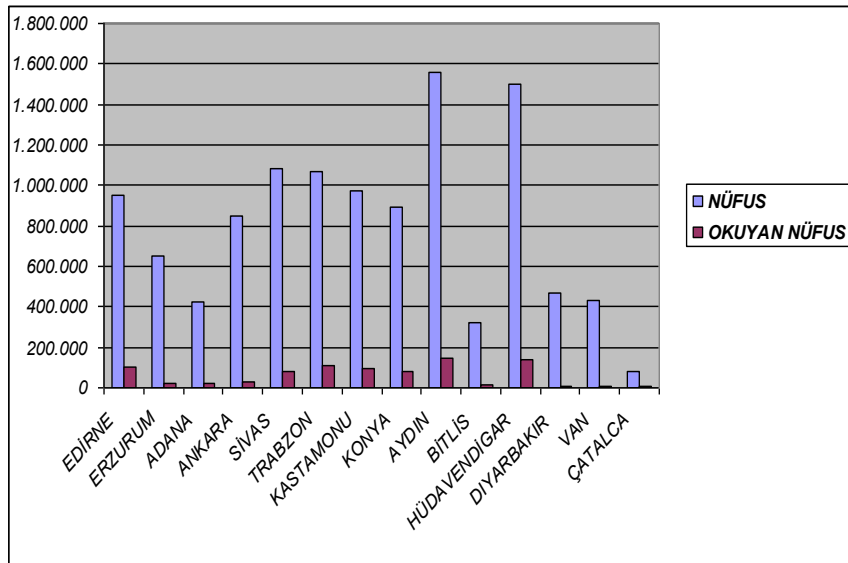
Konunun tamamı bittikten sonra genel bilgilerle özel bilgilerin karşılaştırılmasını öğrencilerin yapmasını sağlanır. Yabancı okullar, Azınlık okulları, rüştiye, idadi, darülfünun gibi okulların durumlarını ve meslek okullarını grafiklerle ayrıntılı ve geniş bir biçimde kavranması ve analiz- sentez boyutunda incelenecek hale getirilmesi sağlanmaya çalışılacaktır.

EK 3: Öğrenci Çalışma Kağıtları

Aşağıdaki grafikte bulunduğumuz ilin durumu gösterilmiştir. Bu durumu nasıl yorumlarsınız?

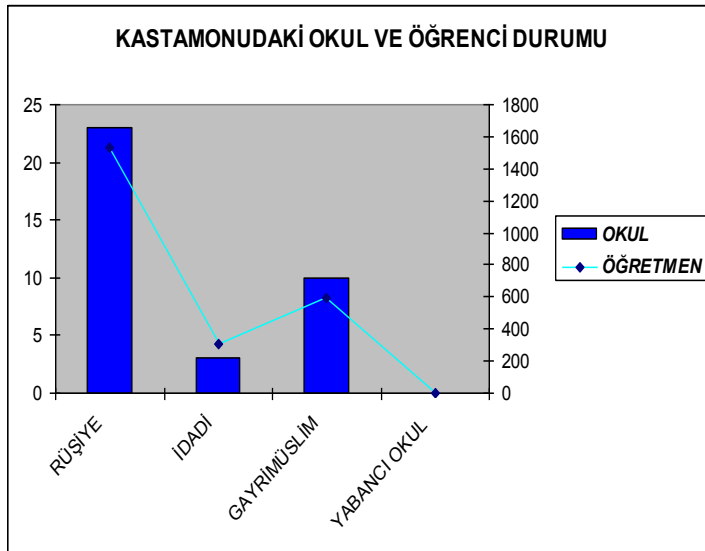
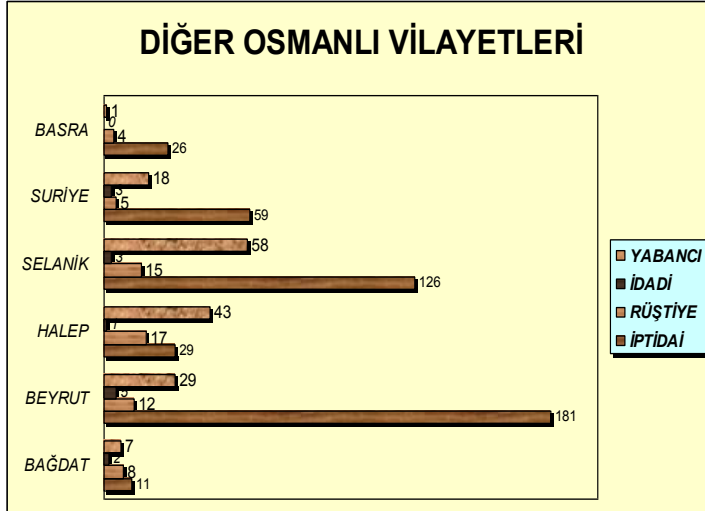

Verilen illerde okuma durumu nasıldır? Bu durum sizce Osmanlıyı nasıl etkiler?

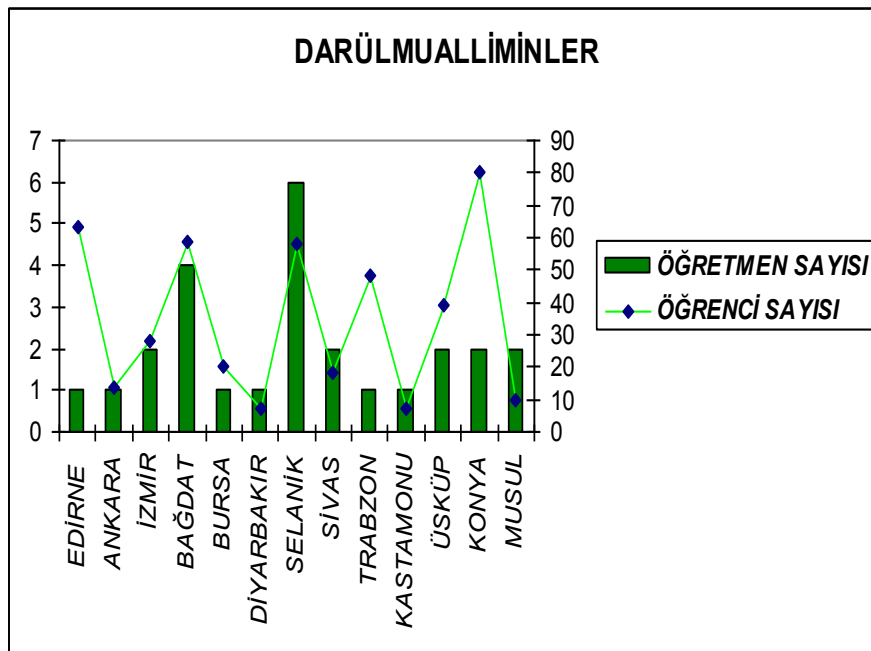
EK 3: (Devam)

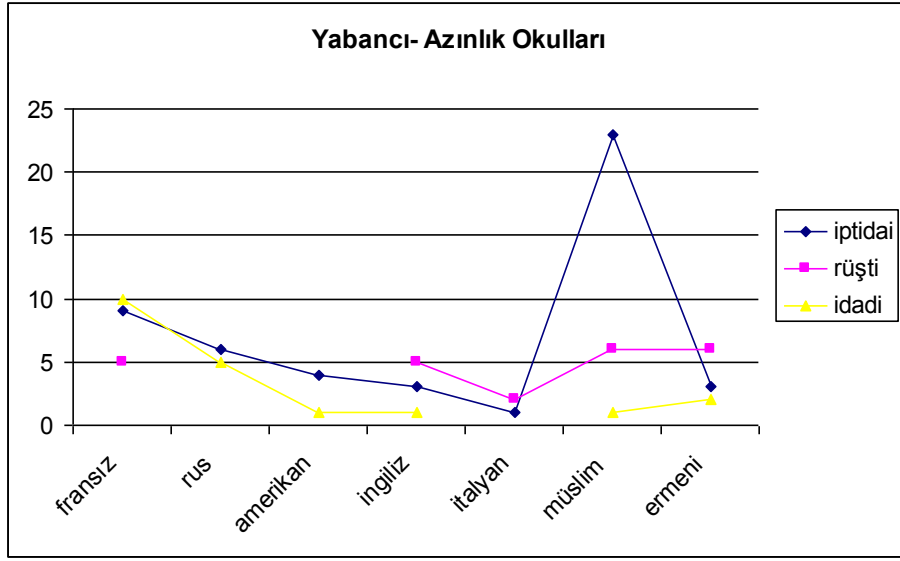
Şimdi
karşılaştıralım...

VERİLER NASIL ŞEKİLLENİR
RENKLENİR?

DARÜLMUALLİMİN	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
EDİRNE	1	63
ANKARA	1	14
İZMİR	2	28
BAĞDAT	4	59
BURSA	1	20
DİYARBAKIR	1	7
SELANİK	6	58
SİVAS	2	18
TRABZON	1	48
KASTAMONU	1	7
ÜSKÜP	2	39
KONYA	2	80
MUSUL	2	10
TOPLAM	26	451

XIX. yy da Osmanlı eğitim sistemini grafiğe göre yorumlayın. Sizce yabancı okullar ve azınlık okullarının etkisi ne olmuştur?

İlkokulda Hangi dersler var?

DERSLER	1.SINIF	2.SINIF	3.SINIF
<u>ELİFBÂ</u>	<u>12</u>		
<u>KUR'AN-I</u> <u>AZİMÜŞŞAN</u>	<u>12</u>	<u>6</u>	<u>5</u>
<u>TECVID</u>		<u>2</u>	<u>2</u>
<u>İLMİHAL</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>3</u>
<u>AHLAK</u>		<u>2</u>	<u>2</u>
<u>SARF-I OSMANİ</u>			<u>2</u>
<u>İMLA</u>	<u>3</u>	<u>3</u>	<u>2</u>
<u>KIRAAT</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>1</u>
<u>MÜLAHHAS</u> <u>TARİHİ OSMANİ</u>			<u>2</u>
<u>MUHTASAR</u> <u>COĞRAFYA-YI OSMANİ</u>		<u>2</u>	<u>2</u>
<u>HESAP</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>2</u>
<u>HÜSN-İ HAT</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>2</u>

EK 4 : Başarı Testi

1-) 19. yy'da Osmanlı Devleti'nde yeni eğitim kurumları açılmaya başlanmış, ancak geleneksel eğitim kurumları da varlıklarını devam ettirmiştir. Aşağıdakilerden hangisi bu durumun bir sonucudur?

- a) Saray, geleneksel eğitim kurumlarını daha çok önemsemeye başlamıştır.
- b) Eğitim ve toplum hayatında ikilikler yaşanmaya başlanmıştır.
- c) Eski ve yeni kurumların etkileşimi sayesinde nitelikli öğrenciler yetiştirilmeye başlanmıştır.
- d) Geleneksel kurumların sayıları daha da artmıştır.
- e) Toplum genelinde batı aleyhtarlığı hakim olmaya başlamıştır.,

2-) Maarifi Umumiye Nizamnamesi ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) 1865'te yayımlanmıştır.
- b) Eğitimin aşamalarını belirlemiştir.
- c) Köy ve mahallelerde okul açılmasını öngörmüştür.
- d) Sıbyan Mektebi, rüştiye, idadi, sultani açılmasını hükme bağlamıştır.
- e) Maarifi Umumi nezareti tarafından yayınlanmıştır.

3-) Aşağıda verilen tarih eşleşmelerinden hangisi yanlıştır?

- a) 1856 ,Maarifi Umumi Nezareti'nin kurulması. b) 1868,Galatasaray Sultanisinin açılması.
- c) 1900 ,Darülfünun-u Şahane'nin açılması. d) 1870,Mektebi Harbiyenin kurulması.
- d) 1863,Robert Kolejinin açılması.

4-) 19. yy'da Osmanlı Devletindeki eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a) Yurt dışına öğrenciler gönderilmiştir
- b) Yeni kurumların yanında eski kurumlar da varlığını sürdürmüştür.
- c) Açılan eğitim kurumları askeri eğitim amaçlıdır.
- d) Yapılan yeniliklerde batı etkisi görülür.
- e) Eğitimle ilgili yeni araç ve metodlar kullanılmaya başlanmıştır.

5-) Aşağıdakilerden hangisi II. Abdülhamit döneminde açılan okullardan biri değildir?

- a) Orman ve Maden Mektebi b) Baytar Mektebi c) Dişçi Mektebi d)Telgraf Mektebi e) Mektebi Tıbbiye

6-) Darülfünunu Şahane ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) İlk defa 1870'te açılmıştır.
- b) Okulda Kelam, İlahiyat, Resim bölümleri açılmıştır.
- c) Üç defa açılıp kapanmıştır.
- d) 1905'te son olarak bugünkü İstanbul Üniversitesinin yerinde açılmıştır.
- e) Darülfünunun açılması Maarifi Umumiye Nizamnamesinde ön görülmüştür.

7-) Sanayi-i Nefise Mektebi aşağıdakilerden hangisi tarafından açılmıştır?

- a) İbrahim Şinasi b) Feyhaman Duran c) Hacı Arif Bey d) Osman Hamdi Bey e) Mustafa Reşit Bey

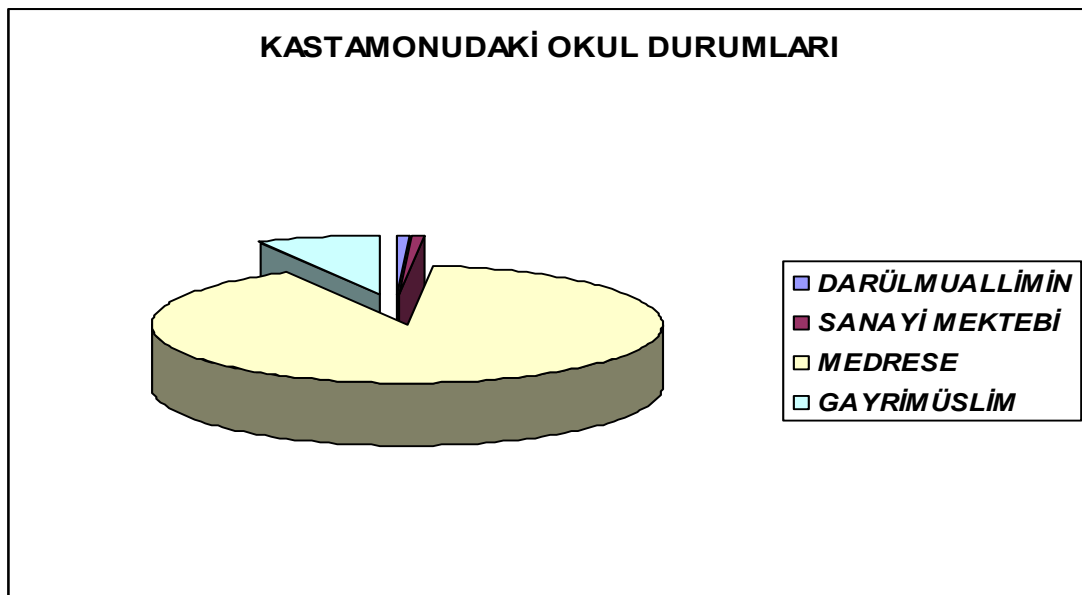
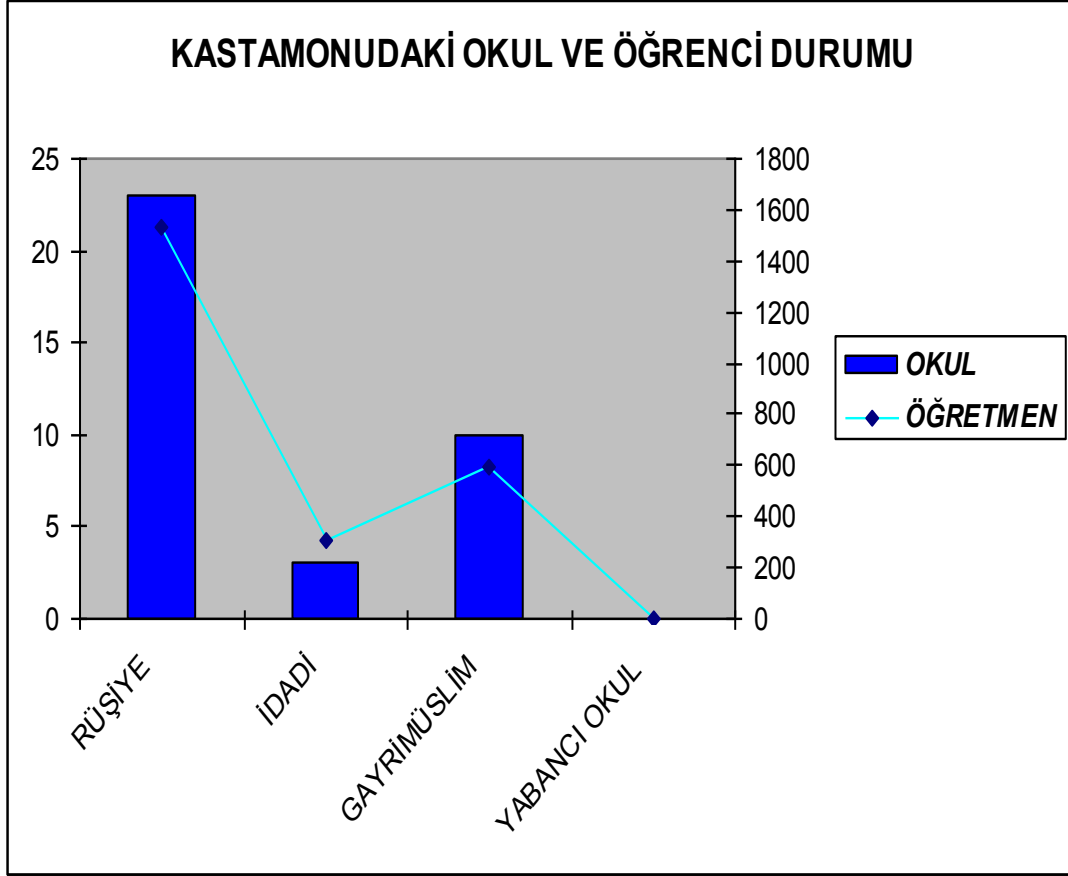
8-) 19. yy Osmanlı Kültür Sanat hayatı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a) Batının etkisi ile klasik sanatlarımızda büyük ilerlemeler yaşanmıştır.
- b) Bu dönemde Osmanlı Devleti bünyesinde batı akımlarının en çok etkilediği alan mimaridir.
- c) Müzeciliğin ilk adımları bu dönemde atılmıştır.
- d) İlk büyük ressamlarımız bu dönemde yetişmiştir.
- e) Batılı akımların etkisi ile bazı geleneksel desenlerimiz kaybolmuştur.

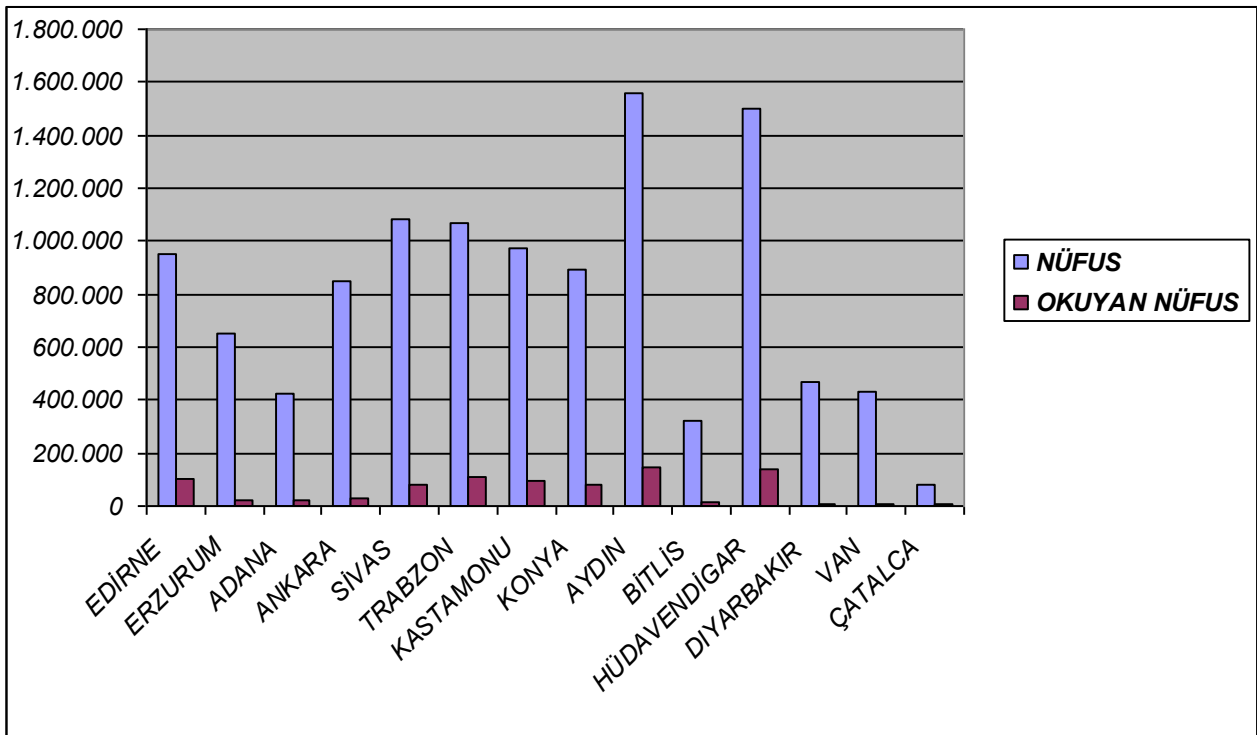
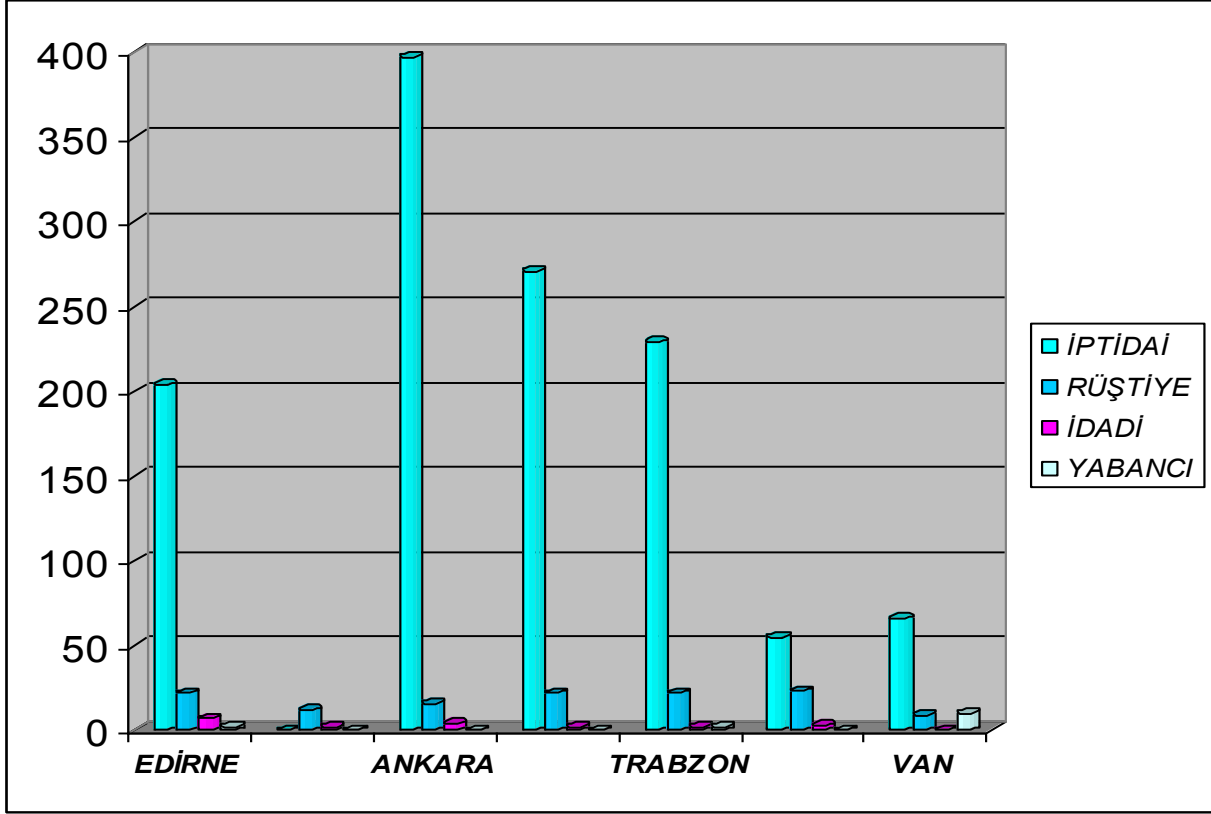
EK 4: (Devam)

- 9-) Aşağıdakilerden hangisi ilk Osmanlı ressamı arasında yer alır?
- a) Şeyh Hamdullah b) Güllü Agop c) Şeker Ahmet Paşa d) Ahmet Cevdet Paşa e) Kemalettin Bey
- 10-) Aşağıda kişiler ve ilgilendikleri sanat dalları eşleştirilmiştir. Yanlış olanı bulunuz?
- a) Dede Efendi --- Müzik
b) İbrahim Çallı---Resim
c) Güllü Agop--- Tiyatro
d) Osman Hamdi Bey---Resim
e) Selim Sırrı Tarcan--- Mimari
- 11-)Osmanlı Devletindeki ilk Türk tiyatro eseri , aşağıdakilerden hangisidir?
- a) Vatan yahut Silistre b) Şair Evlenmesi c) Makber d) Araba Sevdası e) Piraye
- 12-) I. Çeşitli meslek ve sanat okullarının açılması.
II. Kız okullarında artış görülmesi.
III. İstihkam Okulunun açılması.
- II.Abdülhamit dönemi ile ilgili yukarıdaki bilgilerden hangisi veya hangileri doğrudur?
- a) I b) I ve III c) II d) I ve II e) I,II ve III
- 13-) I.Tevhidi Tedrisat Kanununun ilanı,
II. Maarifi Umumi Nizamnamesinin yayınlanması.
III.Darülfünunu Şahanenin açılması
IV. Maarifi Umumi Nezaretinin açılması
- Yukarıdaki gelişmelerin kronolojik sıralaması aşağıdakilerden hangisidir?
- a) I,II,III , IV b) III,I,II , IV c) IV,II,III,I d) III,II,I,IV e) IV,I,III,II
- 14-) I.Mızıkaı Humayunun açılması
II. Yurt dışına ilk öğrencilerin gönderilmesi
III. Arkeoloji müzesinin kurulması
- Yukarıdaki gelişmelerden hangisi veya hangileri II. Mahmut döneminde yaşanmıştır?
- a) Yalnız III b) I ve III c) II ve III d) I,II,III e) I ve II
- 15-) Osmanlı Devletinin bünyesindeki yabancı ve azınlık okulları ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?
- a) Osmanlı Devletinin bu okullar üzerinde sıkı bir denetim hakkı vardı.
b) Avrupa devletleri bu okulları siyasi amaçları için kullanmıştır.
c) Bu okullar bölücü faaliyetler için kullanılmıştır.
d) Osmanlı Devleti bünyesinde 19. yy öncesinde de yabancı okullar var olmuştur.
e) Yabancı ve azınlık okulları Tanzimat döneminde büyük bir gelişme göstermiştir.

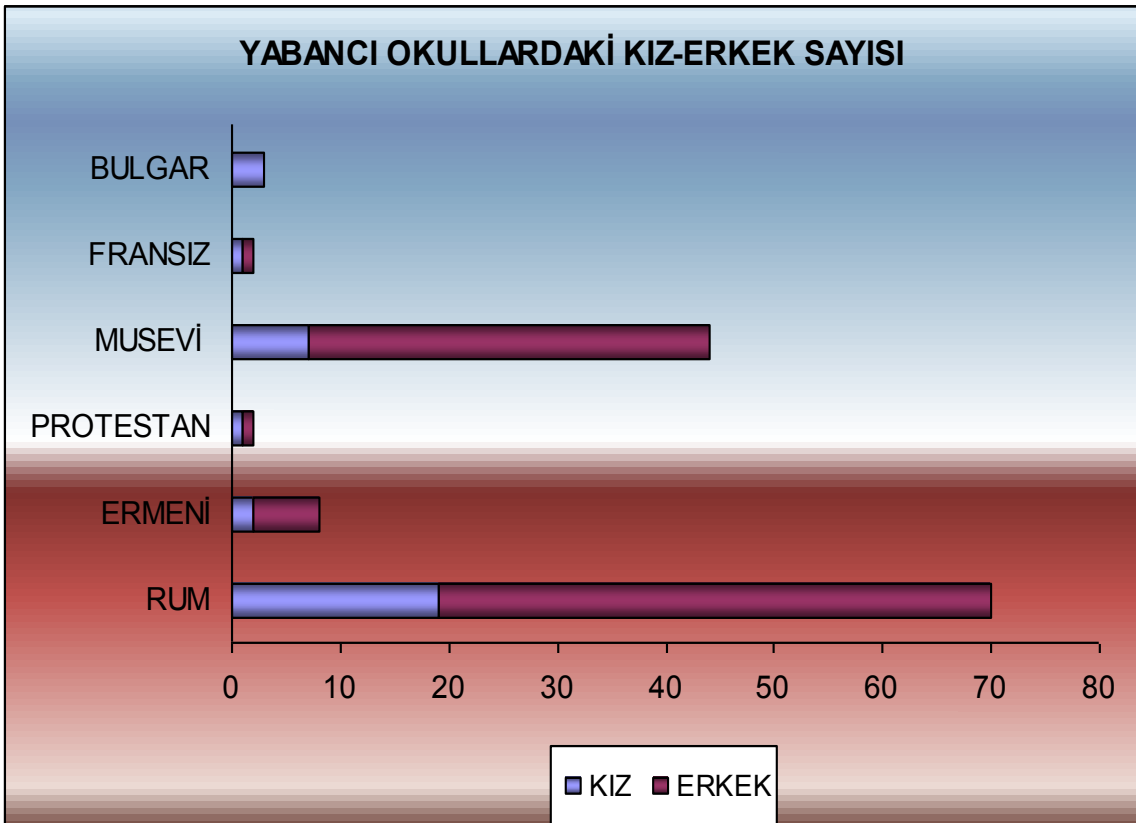
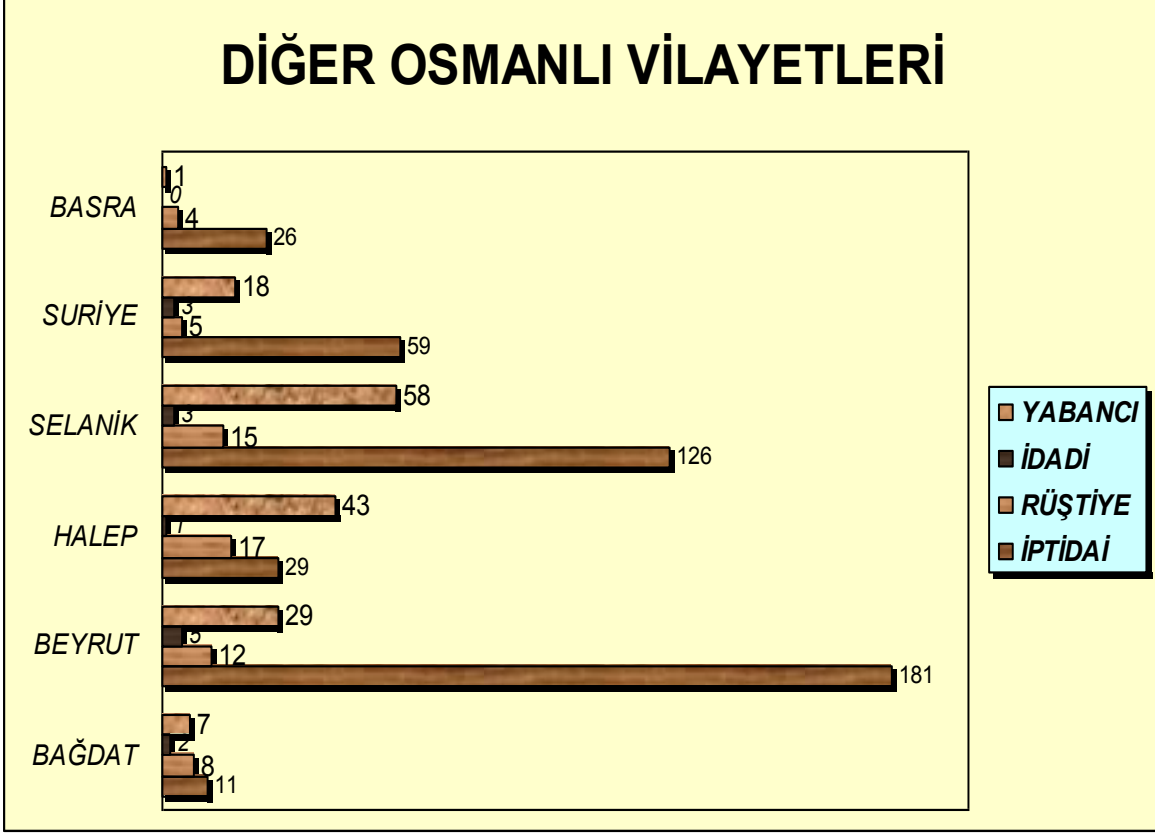
EK 5: Uygulamada Kullanılan Grafik Örnekleri

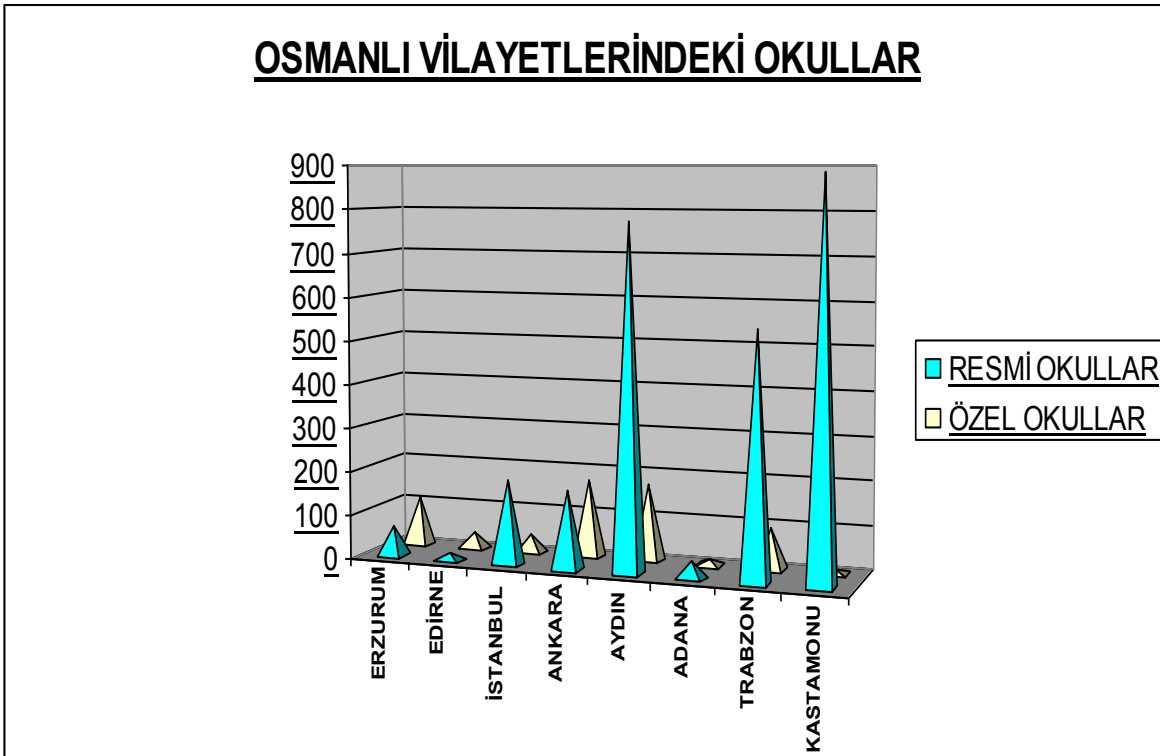
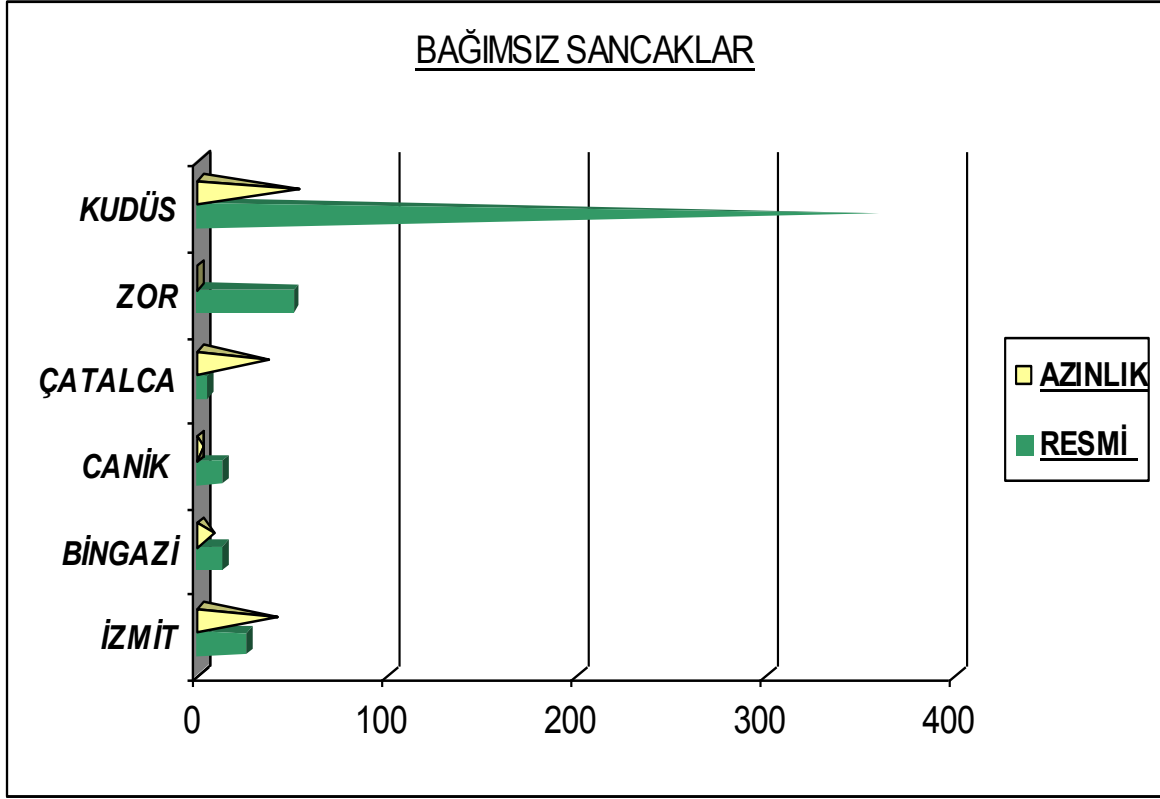
EK 5: (Devam)

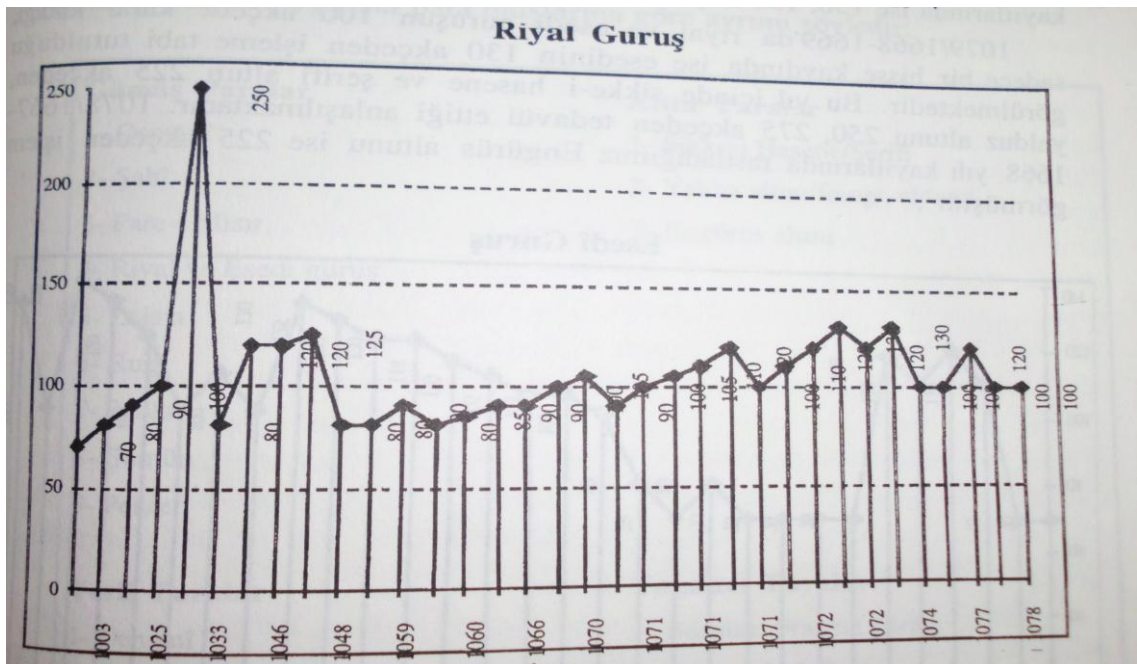
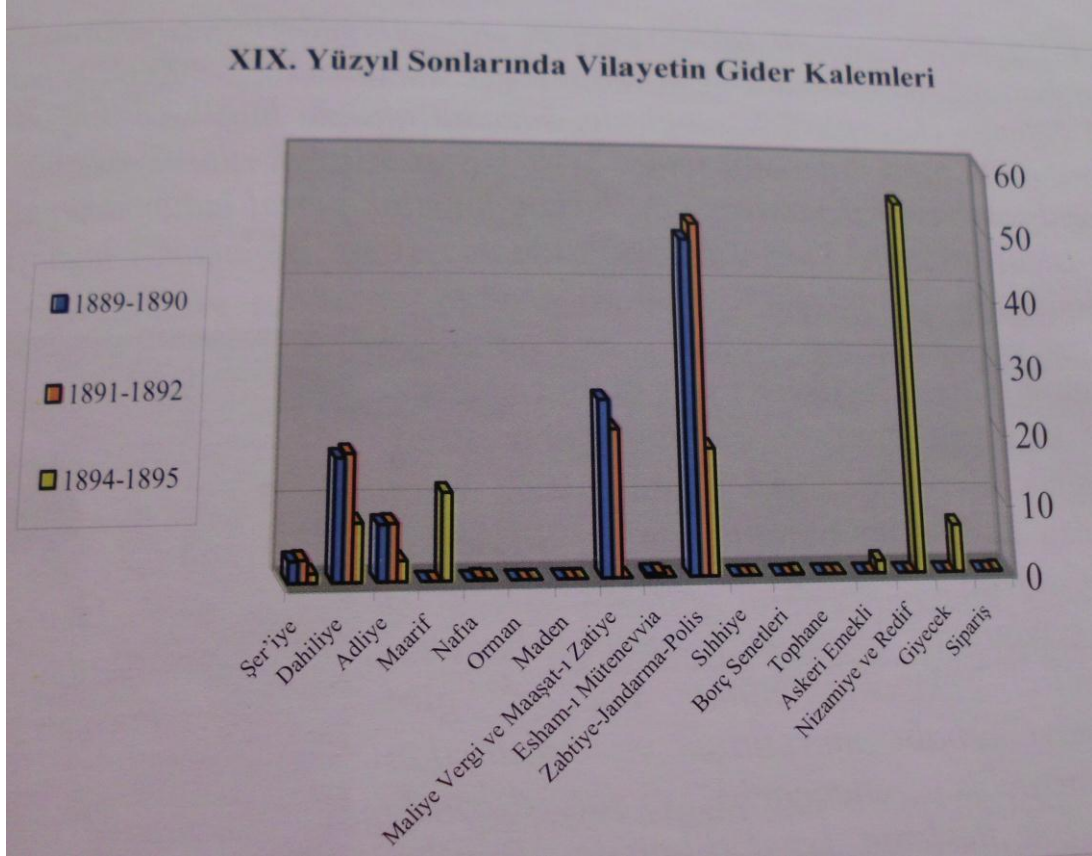
EK 5: (Devam)

EK 5: (Devam)

EK 6: Tarih Kitaplarındaki Grafiklerden Örnekler

EK 6 : (Devam)

